

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 5/2009 rd

Regeringens proposition med förslag till universitetslag och lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 26 februari 2009 en proposition med förslag till universitetslag och lagar som har samband med den (RP 7/2009 rd) till kulturutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- lagmotion LM 13/2009 rd: Universitetslag och lagar som har samband med den — Arto Satonen /saml.
- lagmotion LM 26/2009 rd: Universitetslag — Tuula Peltonen /sd m.fl.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat ett utlåtande i ärendet och dessutom på kulturutskottets begäran ytterligare ett annat. Utlåtandena (GrUU 11/2009 rd och GrUU 18/2009 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

- undervisningsminister Henna Virkkunen, direktör Anita Lehtikainen och regeringsråd Eerikki Nurmi, undervisningsministeriet
- lagstiftningsråd Tuula Majuri, justitieministeriet
- budgetråd Jouko Narikka, finansministeriet
- industriråd Paula Nybergh, arbets- och näringsministeriet

- utredningsman, landshövding Eino Siurua, länsstyrelsen i Uleåborgs län
- direktör Riikka Heikinheimo, Tekes — utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- regeringsråd Kirsi Äijälä, Statens arbetsmarknadsverk
- vetenskaplig direktör Jorma Lammasniemi, Statens tekniska forskningscentral
- rektor Thomas Wilhelmsson, Helsingfors universitet
- rektor Perttu Vartiainen, Joensuu universitet
- förvaltningsdirektör Erkki Tuunanen, Jyväskylä universitet
- förvaltningsdirektör Päivi Nerg, Kuopio universitet
- rektor Mauri Ylä-Kotola, Lapplands universitet
- rektor Lauri Lajunen, Uleåborgs universitet
- rektor Krista Varantola, Tammerfors universitet
- rektor Keijo Virtanen, Åbo universitet
- rektor Matti Jakobsson, Vasa universitet
- rektor Jorma Mattinen, Åbo Akademi
- rektor Eero Kasanen, Helsingfors handelshögskola
- rektor Marianne Stenius, Svenska handelshögskolan
- rektor Tapio Reponen, Åbo handelshögskola
- rektor Ilkka Pöyhönen, Villmanstrands tekniska universitet
- förvaltningsdirektör Tiina Äijälä, Tammerfors tekniska universitet
- rektor Matti Pursula, Tekniska högskolan

- rektor Maria Hirvi-Ijäs, Bildkonstakademin
- förvaltningsdirektör Seppo Suihko, Sibelius-Akademin
- rektor Helena Hyvönen, Konstindustriella högskolan
- rektor Paula Tuovinen, Teaterhögskolan
- prorektor, brigadgeneral Vesa Tynkkynen, Försvarshögskolan
- konsultativt vetenskapsråd Jarmo Laine, Finlands Akademi
- generalsekreterare Helka Kekäläinen, rådet för utvärdering av högskolorna
- utbildningspolitisk ansvarig Anu Aarnio, studentkåren vid Helsingfors universitet
- generalsekreterare Lauri Sainio, studentkåren vid Uleåborgs universitet
- högskolepolitisk sekreterare med utrikesärenden Ludvig Forsman, Åbo Akademis Studentkår
- utbildningspolitisk sekreterare Juuso Leivonen, Finlands studentkårers förbund
- styrelseordförande Arvo Jäppinen, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy
- generalsekreterare Timo Luopajarvi, Rådet för Yrkeshögskolornas Rektorer Arene
- ordförande Krista Varantola, Finlands Universitetsrektors råd
- projektledare Jari Jokinen, Stiftelsen för Aalto-universitetet
- styrelseordförande Matti Alahuhta, Stiftelsen för Aalto-universitetet
- chefsöverläkare Markku Kanerva, Studenternas hälsovårdsstiftelse
- Vice President, Technology and Trade Policy Erkki Ormala, Nokia Abp
- direktör Markku Lemmetty, Akava
- expert Marita Aho, Finlands Näringsliv
- rektor Veli-Matti Hakanen och ledande rektor, docent Markku Pyysiäinen, Harjoittelukoulujen rehtorit HARRE
- förhandlingschef Arja Vehmas, Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf
- jurist Riikka Tella, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL
- utvecklingschef Olli Luukkainen, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- ordförande Jussi Sallinen, Studerandenas Idrottsförbund rf
- förhandlingschef Niko Simola, Löntagarorganisationen Pardia rf
- ombudsman Jorma Virkkala, Professorsförbundet
- ordförande Jussi Vauhkonen, Finlands akademiska forskarförening rf
- expert Mikko Heinikoski, Förbundet för studerandekårer vid yrkeshögskolorna i Finland rf
- verkställande direktör Kyösti Jääskeläinen, Förbundet för Finlands Teknologicentra FI-TEC rf
- direktör Martti Pallari, Företagarna i Finland
- enhetsdirektör Kati Korhonen-Yrjänheikki, Teknikens Akademikerförbund TEK rf
- ordförande Ragna Rönholm, Forskarförbundet rf
- ordförande Kerttu Pellinen, Universitetens och forskningssektorns personalförbund
- lektor Tuula Hirvonen, Universitetslektorernas förbund
- ordförande Johanna Niemi, Helsingfors kvinnliga forskare
- professor i danspedagogik Eeva Anttila, Holo-insituutti
- direktör Harri Peltoniemi, Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi
- professor Niklas Bruun
- professor Mikael Hidén
- professor Marja Makarow
- professor Olli Mäenpää
- professor Kevät Nousiainen
- professor J.P. Roos
- professor Tuula Teeri
- professor Teivo Teivainen
- förvaltningsråd, juris doktor Niilo Jääskinen
- dekanus Jukka Kekkonen
- doktor i samhällsvetenskaper, lektor i statslära Petri Koikkalainen
- teknologie doktor, äldre forskare Marko Kosunen
- arbetsmarknadsombud Kai Kullaa
- bergsråd Kari Neilimo
- utredningsman Jorma Rantanen
- akademiforskare Martina Reuter

- diktör i samhällsvetenskaper, forskare Sinikka Torkkola
- universitetslektor Thomas Wallgren.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- Studentkåren vid Tekniska högskolan

- Nationernas samdelegation
- Tjänstemannacentralorganisationen FTFC
- Taideteollisen korkeakoulun Ylioppilaskunta TOKYO
- chef för filmskolan, professor Jarmo Lampela.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

Regeringen föreslår att universitetslagstiftningen reformeras i sin helhet genom att det stiftas en ny universitetslag som ersätter universitetslagen från 1997. Syftet med propositionen är att öka universitetens ekonomiska autonomi genom att omorganisera universiteten som nu drivs som statliga ämbetsverk till självständiga offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser enligt lagen om stiftelser. I den nya universitetslagen föreskrivs om universitetens nya status som juridiska personer i form av självständiga offentligrättsliga inrättningar, om förvaltningen, finansieringen och styrningen av verksamheten samt om frågor som gäller forskning och undervisning, studerande och personal vid universiteten. Universiteten som avses i den nya universitetslagen kommer fortfarande att ha den självstyrelse som garanteras genom grundlagen.

Riksdagen ska också i fortsättningen besluta om antalet universitet. Åbo universitet och Åbo handelshögskola slås samman till ett enda universitet. Också Joensuu universitet och Kuopio universitet slås samman och blir Östra Finlands universitet. Verksamheten vid Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan går samman i en stiftelse som verkar under namnet Aalto-universitetet. Också Tammerfors tekniska universitet blir ett stiftelseuniversitet.

Då universiteten överförs från staten och blir separata juridiska personer ändras universitetspersonalens anställningsförhållande från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande. Personalens ställning tryggas i övergångsskedet.

I propositionen ingår ett förslag om en separat lag om införandet av universitetslagen som avses träda i kraft den 1 augusti 2009. Universitetslagen avses träda i kraft den 1 januari 2010. I propositionen föreslås också ändringar i lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret samt i arkivlagen, strafflagen och konkurslagen. Dessa ändringar avses träda i kraft den 1 januari 2010.

Lagmotionerna

I lagmotion 13/2009 rd föreslås att universitetslagen, yrkeshögskolelagen och inkomstskattelagen ändras så att en person som efter avgiftsbelagd utbildning avlagt högskoleexamen i Finland beviljas skatteavdrag på vissa villkor.

I lagmotion 26/2009 rd föreslår motionärerna ändringar i bestämmelserna om styrelsens sammansättning vid offentligrättsliga universitet och stiftelseuniversitet samt hur och vem som väljer styrelsen. Universitetskollegiet ska kunna välja rektor eller rektorer och styrelsemedlemmar och i förekommande fall avsätta dem. Styrelsemedlemmarna har personliga suppleanter. Motionärerna föreslår också att man avstår från försöket med terminsavgift, att behörighetsvillkoren för universitetspersonalen även framöver bestäms i förordning och att personalens ställning regleras så att en del av anställningsförhållandena kan fortsätta vara tjänsteförhållanden när tjänsteinnehavaren utövar offentlig makt. Dessutom måste personalens ställning värnas bättre och villkoren för målsättningen ändras.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Det har redan länge funnits ett uttalat behov av att reformera universiteten i vårt land. Universitetens främsta budskap under en räkka av år har varit att de behöver en adekvat basfinansiering och större ekonomisk autonomi.

Kraven som universitetsmiljön ställer har förändrats radikalt. Universiteten måste gå i spetsen för en allt mer krävande samhällsutveckling och vara motorn i ett kultur-, kompetens- och kunskapssamhälle. Det är de som ska alstra fram det moderna samhällets "hjärnor", ett utbildat folk, kultur, ny kunskap och en på allt detta byggande ekonomi för internationella, nationella och regionala behov. I ett mångfacetterat, globalt kunskapssamhälle måste universiteten upprätthålla levande kontakter med samhället, näringslivet och medborgarna, och det är här som roten till ett starkt kunnande och en variationsrik kultur ligger.

Finland behöver ett starkt universitetsväsende för att möta alla utmaningar. Splitternya, världsomvälvande uppfinningar och forskning som ökar vår kunskap om världen bottenar i en resursstark grundforskning av toppklass. Därför är det angeläget att värna förutsättningarna för en fri grundforskning. Målet är att öka den internationella spetskompetensen. Universiteten har också till uppgift att underhålla och stärka en human samhällssyn. Också efter reformen kommer universitetsväsendet att ha en bred regional täckning och få bättre genomslag när utbildningen blir bättre och effektivare.

Beredningen av universitetsreformen har pågått i många år. Regeringsrådet Niilo Jääskinen och professor Jorma Rantanen, som undervisningsministeriet hade kallat till utredningsmän, lade i december 2006 ett förslag till hur universitetens ekonomiska befogenheter kunde ökas på sikt (Revidering av universitetens ekonomiska och administrativa ställning; Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:2). Utredningsmännen föreslog att universiteten blir ekonomiskt och administrativt självständiga juridiska personer, vilket innebär

att de frigörs från den juridiska person staten utgör och från statens budgetekonomi. Ett av deras förslag var att universitetens förvaltning ska delas i en direktion och ett konsistorium samt en verkställande ledning, och att universitetets direktion utser rektor. De föreslog vidare att anställningsförhållandet för universitetens personal ändras från tjänsteförhållande till arbetsavtalsförhållande. Planeringsgrupper, som undervisningsministeriet tillsatte i oktober 2006, föreslog att Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan slås samman till ett universitet med en privaträttslig stiftelse som huvudman (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi; Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:16), att Kuopio universitet och Joensuu universitet bildar ett federativt universitet (Itä-Suomen yliopisto — tulevaisuuden yliopisto ajassa; Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:15) och att det grundas ett gemensamt universitetskonsortium för Åbo universitet och Åbo handelshögskola (Turusta tieteen huippukeskittymä; Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:14).

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering "utvecklas utbildningssystemet som en helhet så att den mäter den globala utmaningen samt förändringarna i yrkes- och befolkningsstrukturen". Syftet med universitetsreformen är att förbättra den högsta utbildningen i landet. I regeringsprogrammet utfäster sig regeringen att utveckla universiteten och yrkeshögskolorna utifrån dualmodellen, som baserar sig på examina, examensbenämningar och uppgifter som avviker från varandra. Arbetsfördelningen mellan universiteten och yrkeshögskolorna samt deras uppgifter ska förtydligas.

Det finländska högskoleväsendet kommer också efter den aktuella reformen att bestå av universitet och yrkeshögskolor. Vardera sektorn

har sin egen uppgift och sin egen profil. Högskolornas strategiska val, som kompletterar varandra, och de bestämmelseförankrade verksamhetsmodellerna bidrar till ett brett utnyttjande av forskningen och undervisningen i samhället och till en intensivare interaktion mellan universiteten och det omgivande samhället. Utskottet påpekar att lagförslaget inte rubbar det inbördes förhållandet mellan universitet och yrkeshögskolor. Universitetsväsendet kommer fortsatt att vara regionalt heltäckande och dess effekter inom respektive regioner kommer att stärkas till följd av en högkvalitativare undervisning och resultatrik forskning. Med hjälp av den utbildning som universiteten tillhandahåller kan människor uppdatera sina kunskaper särskilt i tider av snabba arbetslivsförändringar.

Utskottet anser att universitetslagsreformen är nödvändig. Med tanke på den internationella utvecklingen behöver reformen göras nu. En majoritet av EU-länderna har nyligen genomfört eller planerar genomföra en universitetsreform. Reformerna syftar till att öka universitetens autonomi, modernisera förvaltningen, tillföra personalpolitiken större flexibilitet och aktivera universiteten att lägga upp långsiktiga strategier och därigenom profilera sig. I många av länderna kommer universiteten att få en autonom ställning eller större autonomi.

Den aktuella propositionen ger de finländska universiteten en chans att i enlighet med dagens krav lägga sig i framkanten av högre undervisning, vetenskaplig forskning och konstutövning. Utskottet poängterar att ett villkor för att reformen ska slå igenom är att universiteten snabbt griper de möjligheter lagen erbjuder och faktiskt ser över sin verksamhet och sina strukturer, nyttiggör analyser, reforminsatser och instrument och profilerar sig efter sina styrkor. Men för att detta ska låta sig göra i praktiken måste de finansiella systemen vara tillräckligt flexibla.

Universitetens primära uppgifter kommer inte att förändras genom reformen, understryker utskottet. Även den nya universitetslagen föreskriver att universiteten ska främja den fria forskningen och den vetenskapliga och konstnärliga

bildningen, meddela på forskning grundad högsta utbildning och fostra de studerande till att tjäna fosterlandet och mänskligheten. Det är utmärkt att också livslångt lärande, som länge setts som ett naturligt inslag i universitetens verksamhet, fått sin plats i den föreslagna lagen.

Det är angeläget att de finländska universiteten är dynamiska bildningsuniversitet, menar utskottet. Förändringar kräver snabb reaktionsförmåga och kapacitet att svara på konkurrensen men samtidigt ska universiteten vara de som lägger grunden för och sprider vår nationella bildning och utgöra centrala kulturinstitutioner. Därför är det angeläget att stärka den forskning och undervisning som är tänkt att befästa våra gedigna kunskaper och upprätthålla kulturen.

I och med att universiteten inte längre kommer att vara räkenskapsverk får de ett friare spelrum men påförs samtidigt också ansvar. Att inte längre ingå i statens budgetekonomi innebär för såväl universiteten som ledningen ett större ekonomiskt ansvar. Universiteten blir arbetsgivare med egen personal i arbetsavtalsförhållande och kan bedriva en personalpolitik enligt bästa internationella universitetspraxis. Lagen ger universiteten genuina möjligheter att välja mellan två slag av rättslig status. När universitetens ekonomi garanteras under en övergångsperiod och finansieringen på sikt ordnas öppet enligt rättvisepprinciper har universiteten bättre möjligheter än någonsin att forma sin framtid.

Utskottet vill i detta sammanhang också hänvisa till sitt utlåtande om den innovationspolitiska redogörelsen (KuUU 1/2009 rd — SRR 5/2008 rd). Där framhöll utskottet bl.a. att det är viktigt att stödja och skynda på redan inledda reformer, en omstrukturering av högskolorna, universitetsreformen, öppnandet av forskarbanan och infrastrukturpolitiken. "Världens bästa innovationsmiljö" som Finland avser uppnå bygger inte bara på finländarnas kunnande utan också på det finländska välfärdssamhället, dvs. ett kreativt, tryggt, hållbart och tolerant samhälle som stimulerar till utbildning och innovationer och därmed utgör en lockelse för kompetent arbetskraft. För att en kompetensbaserad innovationspolitik ska få genomslag måste man måna om

expertis och innovationsmiljö. I det rådande ekonomiska läget har Finland ingen annan utväg än att satsa på forskning, konst och vetenskap inom samhällsekoniskt angelägna områden.

Eftersom det handlar om en genomgripande reform krävs det bevakning av hur den genomförs och med vilka konsekvenser. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Universiteten som offentligrättsliga inrättningar

Genom reformen blir universiteten självständiga offentliga juridiska personer, dvs. offentlig-rättsliga inrättningar. Utskottet anser det vara en godtagbar modell. Den gör det möjligt att organisera universiteten på ett för den primära uppgiften lämpligt sätt som tillåter internationella jämförelser och som borgar för att den högskole- och vetenskapspolitiska styrningen förblir i statliga händer.

Utskottet påpekar att universiteten också i sin nya status kommer att handha ett offentligt uppdrag. I och med den betydelse som universitetens uppgifter tillmätts förblir universiteten statliga, eftersom upprätthållandet av dem är en utbildnings- och vetenskapspolitisk offentlig uppgift som faller på statens ansvar och som genererar kollektiv nytta och socialt kapital som tjänar det allmänna.

Förvaltningen

Till ändringen av rättslig status hör i väsentlig grad också att modernisera och stärka universitetens förvaltning och ledning så att universiteten mer självständigt och effektivt ska kunna bemöta de utmaningar och ta vara på de möjligheter som deras nya ekonomiska ställning för med sig. Utskottet anser att förvaltningsmodellen tillgodoser kraven i och med att universitetens ledning, styrelse, styrelseordförande och rektor har reell makt över och också ansvar för verksamheten, ekonomin och organisationen. Det sätt på vilket uppgifterna föreslås bli fördelade mellan styrelsen och kollegiet utgör enligt utskottet en väl sammansatt helhet. Utskottet vill också po-

ängtera att i den nya förvaltningsmodellen ska styrelsen mangrant se till hela universitetets, inte till enskilda vetenskaps- eller konstinriktningars intressen.

Universitetskollegiet. I universitetskollegiet är de grupper i universitetssamfundet som avses i universitetslagens 15 § 2 mom. företrädna. Utskottet vill understryka att det stärker den interna demokratin om grupperna är så jämnt företrädna som möjligt. Utskottet ser att det vore viktigt för universitetens verksamhet och universitetskollegiets ställning att kollegiets ordförande har närvarorätt vid styrelsens sammanträden.

Styrelsen. Den fråga som debatterats livligast under behandlingen gällde medlemmar som väljs in i styrelsen utanför universitetssamfundet. Grundlagsutskottet har behandlat propositionen med särskild fokus på universitetens autonomi.

Enligt den gällande universitetslagen ska minst en styrelsemedlem och högst en tredjedel av styrelsemedlemmarna utses bland personer utanför universitetet. Sakkunniga som utskottet hört uppger att universiteten har goda erfarenheter av den modellen. Också på annat håll i Europa håller man på att stärka det externa inslaget i universitetens förvaltning. Majoriteten av världens toppuniversitet har styrelser som uteslutande består av externa medlemmar.

Utskottet framhåller att styrelsemedlemmar som invalts utanför universitetssamfundet bidrar till att stärka universitetets band till det omgivande samhället och ger styrelsen större pondus.

Utskottet behandlar de ändringar som föranleds av grundlagsutskottets konstitutionella anmärkningar mer ingående i detaljmotiveringen.

Rektor. Rektor får en starkare position i universitetens ledningssystem. Utskottet anser detta vara ett steg i rätt riktning. I bästa fall bildar rektor och styrelseordförande ett radarpar i ledningssystemet. Universiteten är inte primärt ekonomienheter som eftersträvar effektivitet och därför bör en lönsam verksamhet vara ledstjärnan också i rektorsuppdraget.

Enligt propositionen är det universitetets styrelse som väljer rektor. I ett ledningsperspektiv stärker valsättet rektorns ställning gentemot universitetssamfundet när samfundet inte längre direkt väljer honom eller henne.

Stiftelseuniversiteten

Som alternativ rättslig status föreslår regeringen stiftelseuniversitet. Stiftelsen för Aalto-universitetet, som går under namnet Aalto-universitetet och består av Tekniska högskolan, Handelshögskolan och Konstindustriella högskolan, samt TTY-stiftelsen under namnet Tammerfors universitet skulle vara sådana universitet. Även för dessa universitet gäller forskningens, konstens och undervisningens frihet och akademisk självstyrelse. Runtom i Europa, bl.a. i Sverige och Tyskland, har offentliga universitet ombildats till stiftelseuniversitet med goda erfarenheter och ingen har ifrågasatt att autonomi inte skulle ha tillgodosetts. Reformen syftar särskilt till att ge universiteten bättre redskap att slå sig fram i den allt hårdare internationella konkurrensen, bedriva ett gott, fungerande samarbete med näringslivet och få en bredare finansiell bas att stå på.

I propositionen är bestämmelserna om dessa universitets förvaltning mycket allmänt hållna. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att om dessa institutioner anses som universitet, bör de i sin verksamhet kunna ge garantier för att 16 § 3 mom. i grundlagen uppfylls och ha en sådan administrativ organisation att de tryggar vetenskaps- och forskningssamfundets självstyrelse på det sätt som avses i grundlagens 123 § "enligt vad som närmare bestäms genom lag".

För grundlagsutskottet är det klart att ingetdera av stiftelseuniversiteten i den nya universitetslagen uppfyller det sistnämnda kravet. Det kommer sig redan av att det inte finns några bestämmelser alls på lagnivå om styrelsens och rektors uppgifter vid stiftelseuniversiteten. I propositionsmotiven sägs bara att styrelsens och rektors uppgifter ska vara "exempelvis de uppgifter som avses i 14 och 17 §".

Utskottet har beaktat grundlagsutskottets anmärkningar och ändrat dem i enlighet därmed. Ändringarna kommenteras närmare i detaljmotiveringen.

Det är viktigt att grundarnas medverkan i valet av styrelse kvarstår. Därför föreslår utskottet ett förfarande där grundarna lägger förslag till tre av de sju medlemmarna i styrelsen. Kandidatantalet ska vara minst det dubbla. Utomstående aktörer kan på detta vis bara påverka valet av en minoritet inom styrelsen. Valsituationen blir genuin när kandidaterna måste vara minst dubbelt så många som de som väljs in.

Det bör observeras att hela styrelsen kan bestå av personer utanför universitetssamfundet, om universitetet beslutar så.

Medlemmarna i en stiftelsestyrelse är tvungna att vid hot om skadeståndsskyldighet främja stiftelsens intressen. Detta gäller såväl universitetsstiftelser som andra stiftelser. Det är helt normalt i stiftelser att utomstående aktörer utser medlemmar i styrelsen eller lägger förslag till val av sådana. Detta betyder emellertid inte att "externa" styrelsemedlemmar kan ta emot order från dem som utsett dem eller annars driva deras intressen när denna parts intressen står eller kan stå i konflikt med stiftelsens intressen. En helt annan sak är sedan att det faktiskt är meningen att stiftelsen ska dra nytta av de externa medlemmarnas expertis i skötseln av universitetens angelägenheter. Tillsynen över såväl universitetsstiftelser som andra stiftelser handhas som myndighetsuppdrag av patent- och registerstyrelsen. Tillsynen är till sin karaktär laglighetsövervakning.

Den nuvarande universitetslagen känner inte till stiftelseuniversitet. De åtgärder som vidtagits för att grunda stiftelseuniversitet bygger på premissen att det stiftas en ny universitetslag som innehåller bestämmelser om stiftelseuniversitet. Ett annat krav är att stiftelseuniversitetets stadgar (stiftelsens stadgar) är förenliga med den nya universitetslagstiftningen. Den nya lagen kommer att godta stiftelser som en form att administrera universitet men stiftelsernas stadgar måste ändras och anpassas efter den nya universitetslagen.

Stiftelseuniversitetens nya styrelser måste skrida till åtgärder för att grundandet av universitet ska gå till på det sätt universitetslagen föreskriver. I praktiken betyder det att redan fattade beslut i de flesta fall måste fattas på nytt, men den nya styrelsen är givetvis inte bunden av den gamla styrelsens beslut.

Personalen

Huvudstrategin i reformen är att öka universitetens ekonomiska och administrativa autonomi. Med hänsyn till att personalutgifterna utgör två tredjedelar av universitetens sammantagna utgifter uppnås den eftersträlvade självständiga rättsliga statusen inte utan en egen arbetsgivar- och personalpolitik. Genom reformen kopplas universitetens personalpolitik loss från statskoncernens personalpolitik, där ett av de främsta målen är att genomföra statens produktivetsprogram med däri ingående personalnedskärningar. Detta i kombination med den indexbindning som föreslås i 46 § av den statliga finansieringen till universiteten ger enligt utskottet universiteten en stabil och långsiktig plattform att utgå från när de formulerar sin personalpolitik. Det är utmärkt, menar utskottet, att statens produktivetsprogram inte längre gäller universiteten efter att den nya lagen trätt i kraft.

Arbetsavtalsförhållande som anställningsförhållande. Från att hittills ha varit en del av staten som juridisk person blir universiteten genom reformen självständiga juridiska personer. Enligt 1 § i statstjänstemannalagen är ett tjänsteförhållande ett offentligrättsligt anställningsförhållande där staten är arbetsgivare och tjänstemannen den som utför arbetet. I 3 § 2 mom. i samma lag står det att lagen inte tillämpas på den som fullgör en offentligrättslig skyldighet som inte följer av ett statligt anställningsförhållande. Efter det att reformen genomförts kan statstjänstemannalagen inte längre tillämpas på anställningsförhållanden vid universitet om det inte finns särskilda bestämmelser som medger det. Enligt den föreslagna 29 § tillämpas den allmänna arbetsavtalslagen på anställningsförhållandena.

Lagstiftningen om tjänsteförhållanden och arbetsavtalsförhållanden uppges numera innehållsligt motsvara varandra i många stycken. Samma lönesystem kan användas för båda former av anställningsförhållande och för såväl tjänste- som arbetsavtalsförhållande gäller ett tjänstekollektiv- resp. kollektivavtal som förhandlas fram av organisationer. I kollektivavtal kan överenskommas om samma saker som i tjänstekollektivavtal. Vilket anställningsförhållandet än är, är utgångspunkten att förhållandet är permanent, och uppsägningsgrunderna är i det närmaste identiska.

Men det finns också tydliga skillnader mellan tjänsteförhållande och arbetsavtalsförhållande. Ett tjänsteförhållande inleds genom ett ensidigt förordnande från en myndighets sida och ett arbetsavtalsförhållande genom ett avtal mellan arbetstagaren och arbetsgivaren. Ordinarie tjänster kan endast inrättas inom ramen för anslag i statsbudgeten medan ordinarie arbetsavtalsförhållanden kan inrättas när arbetsgivarens totala ekonomiska situation tillåter det. Olagliga visstidsanställningar leder till ersättningsskyldighet om det handlar om ett tjänsteförhållande, medan motsvarande arbetsavtalsförhållanden betraktas som ordinarie arbetsavtalsförhållanden. Ett tjänsteförhållande som sagts upp olagligt fortgår utan avbrott medan olovlig uppsägning av ett arbetsavtalsförhållande berättigar till ersättning.

Både tjänstemän och personal i arbetsavtalsförhållande måste följa arbetslednings- och övervakningsbestämmelserna. Arbetsgivarens direktivrätt begränsas dock av forskningens, konstens och undervisningens frihet enligt 6 §. Utskottet föreslår att arbetsgivarens direktivrätt begränsas i fråga om arbetsavtalsförhållanden på det sätt som närmare framgår av detaljmotiven.

Arbetsavtalsförhållande i undervisning och forskning. Grundlagsutskottet framhåller i sitt utlåtande att universitetens uppgifter ofta är förknippade med en rad lösningar av betydelse för den enskildes rättsliga ställning. De är av sådan art att de beslutsbefogenheter och det beslutsansvar som hör ihop med dem snarast talar för att tjänsteförhållandena hålls kvar som anställ-

ningsform, åtminstone när det gäller universitetets ledande förvaltnings-, undervisnings- och forskningspersonal.

Enligt regeringen stöder varken internationell praxis eller den internationella utvecklingen uppfattningen att det kritiska tänkandet eller forskningens autonomi skulle äventyras om man avskaffade tjänsteförhållandena vid universiteten. Utfrågade sakkunniga har påpekat att det inom undervisningssektorn varit vanligt att personer i arbetsavtalsförhållande haft hand om undervisningsuppgifter som varit förenade med samma utövande av offentlig makt som vid universitet när det gäller elevantagning, disciplin, bedömning av studieprestationer och utfärdande av examensbetyg. Som exempel kan nämnas yrkeshögskolor, tidigare privata universitet samt privatskolor med grundläggande undervisning och gymnasieundervisning på schemat. Redan nu förekommer arbetsavtalsförhållanden allmänt vid universitet; i december 2008 fanns det över 7 800 personer i arbetsavtalsförhållande vid universiteten. Utskottet anser att den offentliga makt som hänför sig till universitetspersonalens verksamhet och uppgifter lika väl kan utövas i arbetsavtalsförhållanden på ett ansvarsfullt sätt. Utskottet konstaterar att det i den föreslagna 31 § hänvisas till 40 kap. i strafflagen där det bl.a. föreskrivs om offentligt anställda arbetstagares och personers som utövar offentlig makt straffrättsliga ansvar. Bestämmelserna om offentligt anställda arbetstagares straffrättsliga ansvar tillämpas alltså på universitetsanställda när de utövar offentlig makt.

Grundlagsutskottet har också fäst sig vid att den s.k. kontinuitetsprincipen i 55 § 3 mom. i statstjänstemannalagen inte tillämpas på arbetsavtalsförhållanden när anställningen avslutas. Forskningens, konstens och undervisningens frihet värnas i den föreslagna 29 § genom att 3 mom. inte tillåter att ett arbetsavtal sägs upp eller hävs av skäl som kränker denna frihet. Som argument anför 16 § i grundlagen som tryggar vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet oavsett anställningsform eller organisationens rättsliga status. Kulturutskottet vill precisera att sådan uppsägning eller hävning

av ett arbetsavtal som kränker vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet endast kan leda till ersättning enligt 12 kap. för ogrundat upphävande av arbetsavtal.

Visstidsanställningar. Enligt 1 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen gäller ett arbetsavtal tills vidare, om det inte av grundad anledning har ingåtts för viss tid. Ett arbetsavtal som på initiativ av arbetsgivaren utan grundad anledning har ingåtts för viss tid samt sådana på varandra följande arbetsavtal som utan grundad anledning har ingåtts för viss tid ska anses gälla tills vidare. Arbetsavtalen är följaktligen huvudsakligen av typen avtal som gäller tills vidare. Avtal som ingås för viss tid upphör på objektiva grunder, t.ex. datum, slutförande av en viss uppgift eller en viss händelse.

Av universitetspersonalen är mer än hälften visstidsanställda. Det här beror dels på arbetets karaktär, dels på den projektvisa finansieringen. Regeringen framhåller i propositionen att behovet av permanent arbetskraft ska tillgodoses genom tillsvidareanställningar. Visstidsavtal kan följaktligen inte då anses vara tillåtna. Enligt regeringen behöver det i universitetslagen inte föreskrivas om grunder för ingående av arbetsavtal för viss tid som avviker från dem i arbetsavtalslagen. Å andra sidan påpekar regeringen att ingenting hindrar att använda visstidsavtal när det finns en grundad anledning till det, exempelvis arbetets art, vikariat, praktik eller någon annan därmed jämförbar anledning eller någon annan orsak som har att göra med själva arbetet, såsom vedertagen praxis.

Utskottet betonar att hela arbetsavtalslagen ska tillämpas på anställningsförhållandena vid universiteten. Den vedertagna praxis som nämns i propositionsmotiven duger enligt utskottets mening inte som den grundade anledning arbetsavtalslagen kräver för visstidsanställning. Det gäller att från fall till fall avgöra om en visstidsanställning är laglig enligt arbetslagstiftningens principer och att då enligt vad lagstiftningen medger ta hänsyn till universitetsarbetets särprägel, t.ex. ett motiverat behov att anlita en visstidsanställd timlärare för ett visst uppdrag.

Vedertagen praxis i branschen är i alla händelser ett alltför vagt begrepp. Utskottet antar att universiteten i framtiden är tvungna att ge större akt på de lagliga grunderna för visstidsanställningar. Målet bör vara att rejält minska andelen visstidsanställningar av alla anställningar. I nuläget avstår många från forskarkarriären för att den är så oförutsebar och fragmentarisk. Möjligheten till visstidsanställningar bör därför noga övervägas också i den planerade modellen för en fyrastegs forskarkarriär.

Genom övergångsbestämmelser i lagen om införande av universitetslagen och avtal mellan arbetsgivaren och personalorganisationerna bestäms närmare om överflyttningen av ordinarie och visstidsanställd personal och om anställningsvillkoren när de nuvarande tjänsterna upphör.

De studerande

För de studerande är det viktigaste med reformen givetvis att den tar sikte på att höja utbildningens kvalitet och att den tillför flexibilitet i studierna och gör det möjligt att slutföra studierna inom utsatt tid. Utskottet menar att en avgiftsfri utbildning hör till den finländska utbildningspolitikens hörnstenar och att även den utbildning som leder till högskoleexamen följaktligen ska vara avgiftsfri. Men utskottet ger trots allt sitt stöd dels till att universiteten får en lagfäst möjlighet att ordna uppdragsutbildning som leder till högskoleexamen för medborgare i länder utanför EU/EES-området, dels till det föreslagna försöket med terminsavgifter för en viss tid för medborgare från länder utanför EU/EES-området som antagits till ett utbildningsprogram på främmande språk som leder till högre högskoleexamen.

För att antagningen av studerande ska gå smidigare och tidpunkterna och praxis för antagning bli enhetliga kommer det framöver att ordnas elektronisk gemensam ansökan för huvudentagningens del. Universiteten kommer även i fortsättningen att svara för antagningen av studerande genom systemet.

Universitetslagen preciserar studentkårernas uppgifter. Till deras särskilda uppgifter hör att utse de studerandes företrädare i universitetsorganen.

Bättre idrotts- och motionsmöjligheter för de studerande. I motiven till propositionen framhåller regeringen att målet är att universiteten även i fortsättningen säkerställer ändamålsenliga idrotts- och näringstjänster för de studerande (s. 35/II).

Enligt information till utskottet råder det stora skillnader mellan universiteten när det gäller idrotts- och motionsmöjligheter. De studerande måste absolut ges möjlighet att röra på sig och idrotta, anser utskottet. Idrotts- och motions-tjänsterna bör ordnas på effektivast och lämpligast möjliga sätt vid varje universitet, t.ex. i samråd med andra högskolor och motions- och idrottsaktörer på orten.

Utskottet föreslår ett uttalande om bättre möjligheter för de studerande att utöva idrott och motion (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Försöket med terminsavgift

Förslaget till försök med terminsavgift bygger på skrivningen i regeringsförklaringen om ett försök där universiteten och högskolorna inom enskilda magisterprogram kan ansöka om tillstånd att ta ut avgift av studerande från stater utanför EU/EES-området. Syftet är att förbättra högskolornas möjligheter till internationalisering. Det är också ett sätt att fullt ut tillgodogöra sig EU-bidrag. Genom försöket kan man få reda på vilka effekter en avgift för internationella studerande har på högskolornas internationalisering och kapacitet, flödet av studerande samt kvaliteten på undervisningen och forskningen. Försöket tjänar också till att med hänsyn till internationaliseringen få till stånd en förändring i verksamhetskulturen vid de finländska högskolorna. För att kunna hävda sig och synliggöra sig i den internationella konkurrensen måste högskolorna profilera sig inom egna styrkeområden. Dessutom krävs det att högskolorna systematiskt går in för en starkare marknadsföring och rekrytering av utländska studerande. Ett vill-

kor för försöket är att det finns stipendiesystem för mindre bemedlade utländska studerande genom vilka man, när så behövs, kan hjälpa personer som studerar inom avgiftsbelagda utbildningsprogram. Stipendiesystemen kan ha varierande utformning, vilket gör det möjligt att jämföra systemen med varandra.

Det är angeläget att man gör en ingående utvärdering av resultaten av försöket, menar utskottet. Enligt uppgift från undervisningsministeriet kommer man att hösten 2009 tillsätta en mångprofessionell uppföljningsgrupp bestående av representanter för undervisningsministeriet, rådet för utvärdering av högskolorna, CIMO, universiteten, yrkeshögskolorna och studentorganisationerna. Gruppen kommer att ta fram de indikatorer som används i bedömningen och lägga fast detaljerade bedömningskriterier.

Kriterierna för utvärdering av terminsavgiftsförsöket måste läggas fast med det snaraste, understryker utskottet. Bedömningen bör ske utifrån så många delfaktorer som möjligt för att man utifrån besluten ska kunna ta beslut som stärker den finländska utbildningspolitiken och internationaliseringsutvecklingen inom utbildningen. I uppföljningen bör hänsyn tas till försökets tidsspann men samtidigt säkerställas att försöket också i ett kortare tidsperspektiv inte äventyrar det internationella studerandebudet och målsuppfyllelsen på de viktigaste punkterna. Inte förrän bedömningen är gjord går det att avgöra om det är motiverat med en permanent lagstiftning eller inte. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 3*).

Styrningen och finansieringen av verksamheten

Universiteten blir självständiga juridiska personer och står därmed utanför statens budgetekonomi. En statlig finansiering som gör det möjligt för universiteten att bedriva sin verksamhet och en styrning från undervisningsministeriet och särskilt nya finansieringsmekanismer och omstruktureringar samt en planmässig uppföljning och utvärdering av verksamheten ska bidra

till att förbättra universitetsväsendets prestanda och kvalitet.

Universiteten anvisas årligen i statsbudgeten pengar för de uppgifter som universitetslagen ålägger dem med invägande av att statens ansvar för finansieringen av universitetens offentliga uppdrag kvarstår, att den reella nivån på den statliga finansieringen inte sjunker och att pengar kan anslås för andra närmare angivna riktäckande m.fl. specialuppdrag enligt prövning. Fördelningsmodellen avses vara en belöning för den kvalitet och effektivitet samt de resultat universiteten kan uppvisa. Enligt propositionen kommer statens finansiering även framöver att vara institutionsbaserad och principerna för finansiering av universitetens verksamhet är densamma för alla universitet oavsett vilken typ av juridisk person de representerar.

Antalet studerande i förhållande till antalet lärare har redan länge varit ogynnsamt vid våra universitet och kräver definitivt en förbättring. Förutom examensmål och avlagda examina bör kvoten studerande/lärare utgöra en av de tunga indikatorerna på utbildningskvaliteten i finansieringsmodellen. Detsamma gäller undervisningspersonalens pedagogiska kompetens och utveckling av personalens kunskande.

Statens ansvar för finansiering av universitetens offentliga uppdrag kvarstår. I 46 § ingår en grundläggande bestämmelse om hur den statliga finansieringen fastställs. Enligt den beviljar undervisningsministeriet inom ramen för ett anslag i statsbudgeten universiteten finansiering för de uppgifter som universitetslagen föreskriver. Genom finansieringen styr undervisningsministeriet att de mål som riksdagen och statsrådet ställt för universiteten blir beaktade.

En adekvat finansiering är A och O för att universiteten på behörigt sätt ska kunna fullfölja sin forsknings- och utbildningsskyldighet, också under ekonomiskt svåra tider. Staten måste se till att universiteten får en adekvat basfinansiering för att kunna utveckla utbildningen och forskningen och hålla fast vid kvaliteten. Finansieringen måste kanaliseras rättvist till alla vetenskapsområden. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 4*).

Det är utmärkt att finansieringen till universitetet hädanefter höjs årligen enligt förändringar i kostnadsnivån på det sätt som anges i universitetslagen. Utskottet tycker också att det är bra att undervisningsministeriet regelbundet samråder med de studerande och forskarkåren om vilka finansieringsmodellens effekter varit och om den behöver ses över.

De enskilda universitetens resursram kommer delvis att vara beroende av hur väl de lyckats i sin primära uppgift i ljuset av operativa och kvalitativa indikatorer. Statliga pengar fördelas mellan universiteten på kalkylerade grunder så att de universitet som redovisar en högre kvalitet, större effektivitet och bättre resultat än genomsnittet gynnas. Universiteten bestämmer genom egna strategiska val hur pengarna ska fördelas internt. Finansieringsmodellen tryggar möjligheterna till långsiktig utveckling och motiverar universiteten att profilera sig och kontinuerligt arbeta på att förbättra kvaliteten och bedriva en produktiv och lönsam verksamhet. Det är viktigt, menar utskottet, att finansieringskriterierna är så tydliga och genomskinliga som möjligt och att finansieringen är skäligen förutsebar. När det gäller den kalkylmässiga finansieringen är det också viktigt att kriterierna är tillämpliga på alla universitet.

I och med att statusen som juridisk person ändras, får universiteten också nya skyldigheter i fråga om skatter och avgifter. Utöver den nuvarande budgetfinansieringen får universiteten med stöd av den föreslagna 46 § ersättning för kostnaderna till följd av ändringarna i momspraxis. Regeringen planerar lämna en särskild proposition om andra skatteomläggningar till följd av reformen.

Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen. Grundlagsutskottet har fäst sig vid 46 § 2 mom. i lagförslag 1, som föreskriver att anslaget i budgeten för universiteten för deras lagfästa uppgifter föregående år med undantag av poster av engångsnatur ska höjas i motsvarighet till den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. I universitetsindexet ingår det allmänna inkomstnivåindexet, konsu-

mentprisindexet och partiprisindexet. Meningen är att det ska bestämmas genom förordning av statsrådet om de här indexens inbördes vikt vid uträkning av universitetsindex. Grundlagsutskottet anser att det med tanke på universitetens ekonomi handlar om en sådan omständighet att kulturutskottet har all anledning att överväga att ta in indexens inbördes värden i lagen, inte minst som deras inbördes förhållande uppenbarligen inte kommer att justeras alltför ofta. Kulturutskottet ser det trots allt motiverat att den inbördes vikten regleras genom förordning. Universitetsindex föreslås bestå av det allmänna förtjänstnivåindexet, konsumentprisindexet och partiprisindexet. I universitetsförordningen kommer det att föreskrivas att förändringen i det allmänna förtjänstnivåindexet har en vikt av 64 procent, förändringen i konsumentprisindex en vikt av 21 procent och förändringen i partiprisindex en vikt av 15 procent när höjningen av kostnadsnivån läggs fast. Viktstrukturen ses över med jämna mellanrum, minst vart åttonde år. Utskottet anser att översynen i förekommande fall kan göras med kortare intervaller.

Universitetscentren. Riksdagen har så gott som utan undantag varit tvungen att under de senaste åren öka statsbudgetens anslag för utveckling av universitetscentren. Enligt information till utskottet är det tänkt att anslaget för utveckling av universitetscentren framöver ska ingå i den statliga finansieringen till universitetens verksamhet. Därmed kommer också pengarna för utveckling av universitetscentren att bindas till universitetsindex och anslaget höjas för att motsvara stegringen i kostnadsnivån. Det särskilda samordningsbidrag som betalats till det universitet som samordnat universitetscentrens verksamhet slopas. Detta hänger enligt undervisningsministeriet samman med den allmänna policyn i finansieringsmodellen att universiteten inbördes ska avtala om finansieringen av gemensamma nätverk och nätverksbaserad verksamhet.

Utskottet anser det angeläget att det universitet som samordnar universitetscentrens verksamhet fr.o.m. 2010 årligen anvisas 500 000 euro plus ett samordningsanslag på 170 000 euro

per universitetscenter. Detta motsvarar nivån på den finansiering som anslagits i 2009 års budget för utveckling av universitetscentren. Men när beslut om finansieringen till universiteten fattas måste ett villkor vara att universiteten också beviljar universitetscentren ett indexjusterat anslag, framhåller utskottet (*Utskottets förslag till uttalande 5*).

Förstärkningen av universitetens kapitalbas och universitetens ekonomi

Staten kommer inte längre att stå som garant för universitetens soliditet, eftersom universiteten upphör att vara räkenskapsverk inom den juridiska personen staten. Därför måste universitetens soliditet, solvens och kreditvärdighet vara tillräckligt stark. Solvens är ett måste särskilt för det internationella samarbetet. Den nya statusen som juridisk person förutsätter kapitaltillförsel som tryggar universitetens ekonomiska ställning. Därför kommer staten under övergångsperioden att tillföra alla universitet tillräckligt med kapital för att trygga deras solvens, soliditet och kreditvärdighet och öka deras faktiska ekonomiska självständighet. Solvensen tryggas med hjälp av ett tillräckligt stort driftskapital och genom att statens finansiering av universiteten periodiseras. Utskottet konstaterar att kapitaltillskottet borgar för solida universitet.

Universitetens kapitalbas kan förstärkas genom direkta penningöverföringar från försäljningsintäkter av statens egendom och genom statens egendom som är i universitetens besittning. Dessutom kan statliga aktieinnehav överföras på universiteten. Universiteten kan också skaffa sig tillgångar genom donationer.

Riksdagen beviljade i 2008 års tilläggsbudget 200 miljoner euro för inrättande av Aalto-universitetet. Vårens rambeslut har framförhållning för universitetsreformen. Den nya skattestatus universiteten får när formen för juridisk person ändras beaktas vid dimensioneringen av den statliga finansieringen av universitetens verksamhet. I ramarna finns det dessutom beredskap för att fram till 2010 anvisa sammanlagt 500 miljoner euro som statlig andel till Aalto-

universitetets stiftelsetillgångar under förutsättning att de privata finansiärerna står för en investering på minst 200 miljoner euro. Det finns också beredskap att fram till 2011 öka kapitalet för stiftelsen för Tammerfors tekniska universitet med sammanlagt 125 miljoner euro, förutsatt att de privata finansiärernas andel är minst 50 miljoner euro. Dessutom är man beredd att med sammanlagt 150 miljoner euro trygga likviditeten och driftskapitalet för de offentligt rättsliga universiteten. Från och med 2011 ökas den statliga finansieringen till universitetens verksamhet, med undantag för poster av engångsnatur, så att den motsvarar den årliga ökningen av kostnadsnivån enligt universitetsindex. Utskottet ser det som viktigt att statsförvaltningens produktivitetsprogram inte tillämpas på de nya universiteten efter reformen.

Värdet på den fastighetsegendom som övergår på universiteten är allt annat än anspråkslöst. I Senatfastigheters balansräkning noterades i slutet av 2008 ett värde på 1,73 miljarder euro för de fastigheter som överförs till fastighetsaktiebolagen. Med fastigheterna följer också skulder, ca 0,8 miljarder euro. Den vederlagsfria överlåtelsen av aktieinnehav till universiteten minskar statens förmögenhet 2010 men ökar universitetens ekonomiska integritet som juridiska personer. Genom att fastighetsägandet är ordnat i bolagsform sprids fastighetsrisken mellan universiteten. Universitetens hyresavtal överflyttas utan ändringar från Senatfastigheter på bolagen. Det finns outnyttjad byggrätt enligt general- eller detaljplaner på de campustomter som övergår på bolagen och som universitetsbolagen i framtiden kan utnyttja.

De universitetsfastigheter som staten äger och Senatfastigheter innehar flyttas över den 1 januari 2010 på tre fastighetsaktiebolag som universiteten och staten äger tillsammans. Statsrådet beviljade den 2 april 2009 tillstånd att grunda bolagen. Riksdagen gav i 2008 års andra tilläggsbudget sitt samtycke till att statsägd egendom i universitetsbruk överförs till bolagen. Universitetsfastigheterna i fråga bolagiseras genom att det bildas tre av universiteten och staten ägda fastighetsaktiebolag som följer: a) Hel-

singfors universitet och de övriga universiteten i huvudstadsregionen (Svenska Handelshögskolan, Bildkonstakademin, Teaterhögskolan och Sibelius-Akademien) samt staten, b) Stiftelsen för Aalto-högskolan och staten, c) övriga universitet och staten. Universiteten äger två tredjedelar och staten en tredjedel av bolagen. Utskottet anser det viktigt att bolagens verksamhet ordnas så att universiteten har tillgång till lämpliga lokaler till skäligt pris och att fastigheterna vårdas och förvaltas kostnadseffektivt för att fastigheterna ska behålla sitt värde också i ett längre perspektiv.

Detaljmotivering

Lagförslag 1

1 § Tillämpningsområde. Enligt grundlagsutskottet måste regleringen av stiftelseuniversiteten överlag bli mycket tydligare för att lagen ska kunna stiftas i vanlig lagstiftningsordning (jfr GrUU 11/2009 rd, s. 4/I). I lagen måste följaktligen klart preciseras vilka av dess bestämmelser som är avsedda att tillämpas också på denna nya organisationsform. Kulturutskottet föreslår därför att paragrafen kompletteras med nya 1 och 4 mom., varvid 1 och 2 mom. blir 2 och 3 mom.

3 § Självstyrelse. Grundlagsutskottet säger i sitt utlåtande att universitetens självstyrelse ansetts vara uppdelad i två: forskningens och undervisningens autonomi och ekonomisk-administrativ autonomi. Forskningens och undervisningens frihet kräver att universitetens egna administrativa organ utövar beslutande makt på de här områdena och att universiteten också får säga sitt om lärarutnämningar. Den ekonomisk-administrativa autonomin innebär att universiteten själva får tillsätta sina administrativa organ, som fattar beslut om universitetens interna administration. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att förslaget till 3 § inte täcker in den ekonomisk-administrativa aspekten av universitetens självstyrelse och kan därför leda till orik-

tiga slutsatser. Grundlagsutskottet anser därför att bestämmelsen behöver kompletteras med en skrivning om universitetens ekonomiska och administrativa autonomi. Det är viktigt också därför att universitetens självstyrelse stärks just i det här avseendet när de förvandlas från statliga ämbetsverk till fristående juridiska personer. Kulturutskottet har kompletterat bestämmelsen med att beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen ingår i självstyrelsen.

4 §. Universitetssamfundets medlemmar. Utskottet föreslår en stilistisk ändring i den finska texten som inte påverkar den svenskspråkiga utformningen.

9 §. Uppdragsutbildning. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i 2 mom.

10 § Avgift för utbildningsprogram. Grundlagsutskottet fäste i sitt utlåtande avseende vid ställningen för medborgare i tredje land. Enligt 56 § i utlänningslagen om beviljande av permanent uppehållstillstånd och 56 a § om att bevilja tredjelandsmedborgare EG-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta jämföras EG-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare med permanent uppehållstillstånd. Utskottet föreslår att bestämmelsen kompletteras.

Utskottet gör dessutom en precisering av teknisk natur i 1 mom.

14 §. Styrelsen för ett offentligt universitet. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningen i 2 mom.

15 § Sammansättningen av styrelsen för ett offentligt universitet. Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att det kan regleras i lag hur universitetets styrelse ska utses så länge det inte ingriper i universitetssamfundets rätt att själv utse en styrelse för att leda universitetet. Förslaget 15 § 3, 4 och 7 mom. innebär att de externa medlemmarna i universitetets styrelse direkt med stöd av lag utgör en majoritet, men det står inte i samklang med universitetens självstyrelse enligt 123 § 1 mom. i grundlagen, anser

grundlagsutskottet. Därmed kan den föreslagna bestämmelsen inte som sådan genomföras i vanlig lagstiftningsordning. För att garantera universitetets självstyrelse måste universitetskollegiet ha möjlighet att utse en majoritet i styrelsen bland grupper i universitetssamfundet. Med hänsyn till propositionens syfte att öka universitetens ekonomiska autonomi finns det inga konstitutionella invändningar mot att universitetskollegiet utser en majoritet i styrelsen bland externa medlemmar. Grundlagsutskottet säger vidare i sitt utlåtande att universitetens grundlagsfästa självstyrelse stärks framför allt av att olika grupper i universitetssamfundet är företrädare i styrelsen.

Kulturutskottet har sett över den föreslagna paragrafen mot bakgrunden av grundlagsutskottets konstitutionella anmärkningar. Utskottet föreslår att 4 mom. ändras så att minst 40 procent av medlemmarna ska vara utomstående medlemmar. Detta innebär att det inte direkt med stöd av lag kan uppstå en majoritet i styrelsen av s.k. utomstående medlemmar. Om universitetssamfundet vill att majoriteten av medlemmarna ska höra till universitetssamfundet, borde styrelsemedlemmarnas antal inte vara sex eller åtta, eftersom det rent matematiskt då innebär att 40 procent av styrelsen de facto är lika med halva styrelsen.

Grundlagsutskottet påpekar i sin kommentar till begäran om utlåtande beträffande bestämmelserna om stiftelseuniversitetet att inget av de alternativ som lagstiftaren väljer får leda till att universitetssamfundet inte kan utse majoriteten av styrelsen bland de universitetsinterna grupperna. Kulturutskottet konstaterar att förslaget i 15 § 1 mom. om 6—14 styrelsemedlemmar kunde leda till en annan situation än den som avses i grundlagsutskottets utlåtande i de fall då universitetet skulle gå in för 6 eller 8 medlemmar och man samtidigt skulle kräva att minst 40 procent av styrelsemedlemmarna och styrelsens ordförande ska stå utanför universitetssamfundet. För att säkerställa att lagen kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning och för att undvika eventuella motstridigheter föreslår kulturutskottet att styrelsen kan bestå av 7 eller 9—14 medlemmar.

Utskottet understryker att universitetskollegiet fortfarande om det så önskar kan utse mer än 40 procent av styrelsemedlemmarna, dvs. även majoriteten, bland personer utanför universitetssamfundet.

Utskottet föreslår i enlighet med propositionen att styrelsens ordförande står utanför universitetssamfundet. Denna bestämmelse ingår i 7 mom.

17 § Rektorerna för ett offentligrättsligt universitet. Utskottet ändrar paragrafens rubrik så att den motsvarar innehållet. Endast en rektor har nämligen de uppgifter som avses i paragrafen. Bestämmelsen om prorektor flyttas för tydlighetens skull till ett eget moment, 3 mom.

22 §. Ett offentligrättsligt universitets universitetskollegium. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningen i 4 mom.

23 § Stiftelseuniversitetens organ. Enligt den sista meningen i paragrafens 3 mom. sägs det att det i en instruktion för stiftelseuniversitetet bestäms om andra organ. Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande (GrUU 18/2009 rd) att formuleringen är för öppen i grundlagshänseende. Den formulering som grundlagsutskottet uttalade sig om understryker ytterligare öppenheten, eftersom den föreskriver att verksamheten vid stiftelseuniversitetet leds av rektor som också beslutar om frågor som "enligt bestämmelserna inte är förbehållna något annat organ". Formuleringen ger intryck av att man genom instruktionerna dels kan inrätta helt nya organ, dels ändra gällande lagstadgade befogenheter. Utskottet menar att detta inte längre uppfyller kraven i 123 § i grundlagen, nämligen att bestämmelserna ska finnas i lag. För att bestämmelsen ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning krävs det därför att momenten inte refererar till andra organ som ingår i instruktionerna, alternativt att hänvisningen bara gäller andra organ utan betydande beslutanderätt vid universitetet.

Kulturutskottet har därför ändrat bestämmelserna om stiftelseuniversitetens organ så att i 23 § finns bestämmelser om stiftelseuniversitetens organ och att lagen kompletteras med en ny

24 § om styrelsen för ett stiftelseuniversitet, en ny 25 § om rektorns uppgifter och en ny 26 § om gemensamma kollegiala förvaltningsorgan. Som en följdändring ändras numreringen för de efterföljande paragraferna.

24 §. Styrelsen för ett stiftelseuniversitet (Ny). Grundlagsutskottet menar att styrelsens mandatid är en fråga som hör intimt samman med hur universitetets förvaltning är ordnad och att universitetssamfundet därför ska ges rätt att besluta om den på samma sätt som offentligrättsliga universitet har rätt att göra enligt 16 § 1 mom. Annars kan lagförslaget inte behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Vidare påpekar grundlagsutskottet att det för vanlig lagstiftningsordning krävs att bestämmelsen ändras så, att utomstående ska föreslå minst dubbelt så många kandidater som de platser som fylls utifrån deras förslag. Ett annat alternativ är att reglerna för val av utomstående ledamöter ändras till att det kollegiala förvaltningsorganet ger dem som har inrättat universitetet möjlighet att bli hörda om sina synpunkter på kandidater som kommer i fråga.

Grundlagsutskottet anser att det inte rimmar särskilt väl med universitetets självstyrelse att den första meningen i 4 mom. föreskriver att det kollegiala organet också kan utnämna andra än de som har föreslagits av grundarna först efter att ha hört grundarna. Kulturutskottet bör enligt grundlagsutskottet därför ta ställning till om kravet på att höra grundarna kan strykas.

Kulturutskottet föreslår på grundval av grundlagsutskottets utlåtande att utomstående ska uppställa minst två gånger fler kandidater än antalet platser som ska fyllas på förslag från dem. När det gäller frågan om att höra grundarna av stiftelsen anser kulturutskottet att det är motiverat att höra grundarna.

25 § Rektorn för ett stiftelseuniversitet (Ny). Enligt grundlagsutskottet uppfyller formuleringen att rektorns och styrelsens uppgifter i övrigt anges i stiftelsens stadgar inte det grundlagsfästa kraven på bestämmelser i lag. Ett exempel på problem som kan uppstå är att det är oklart vil-

ket organ på ett stiftelseuniversitet som har rätt att anställa och avskeda personal. För att förslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning måste rektorns uppgifter preciseras i lag.

Kulturutskottet har således skrivit in en bestämmelse om rektorns uppgifter i den nya 25 §. Den räknar upp rektorns uppgifter vid ett stiftelseuniversitet.

26 § Stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan (Ny). Utskottet föreslår bestämmelser om det kollegiala organet i en ny 26 §.

30 (27) §. Förvaltningsförfarande och offentlighet. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändas paragrafhänvisningen i 1 mom.

31 (28) §. Universitetets personal. Grundlagsutskottet har noterat bestämmelserna om de anställdas behörighetsvillkor och ansett att bestämmelsen inte är korrekt till formuleringen, om man ser på de frågor som nämns där, eftersom det i lagen bara finns grundläggande bestämmelser om tillsättningen av professorer. Behörighetsvillkoren har samband med rätten att fritt välja arbete och yrke i 18 § 1 mom. i grundlagen, och därför är det lämpligt att precisera den föreslagna bestämmelsen åtminstone till den del den gäller professorerna med vilket slag av behörighet de förutsätts ha (jfr GrUU 74/2002, s. 6/II).

Kulturutskottet anser för sin del att universiteten själva ska få formulera behörighetsvillkoren.

32 (29) §. Personalens anställningsförhållande. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande understrukt att det föreslagna 3 mom. bara gäller avslutande av ett anställningsförhållande. Därför föreslår kulturutskottet att en mening läggs till i början av 3 mom. Enligt den begränsar forskningens, konstens och undervisningens frihet i 6 § arbetsgivarens förfarande i arbetsavtalsförhållanden.

36 (33) §. *Antagning av studerande.* Utskottet har preciserat den finska ordalydelsen i 1 mom. på ett sätt som inte påverkar den svenska versionen. Också 2 mom. har preciserats.

37 (34) §. *Behörighet för studier som leder till högskoleexamen.* Utskottet har preciserat ordalydelsen i 4 mom.

40 (37) §. *Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina.* Den föreskrivna tid som nämns i 3 mom. avser de målsatta examenstider som det föreskrivs om tidigare i samma paragraf. Detta preciseras nu i 3 mom.

41 (38) §. *Studierätt.* I 127 § i grundlagen föreskrivs det om skyldighet att försvara landet. Civiltjänstlagen (1446/2007) ger möjlighet till den befrielse från att delta i landets militära försvar som nämns i grundlagen. Uttrycket "fullgörande av värnplikt" som används i propositionen täcker per definition inte civiltjänstgöring. Utskottet föreslår därför att ordet värnplikt i 3 mom. byts ut mot skyldighet att försvara landet.

Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i 2 och 3 mom.

42 (39) §. *Fortsatt studierätt.* Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i 1 mom.

43 (40) §. *Förlust av studierätten.* Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i denna paragraf.

45 (42) §. *Disciplinärt förfarande.* Med beaktande av utskottets ändringsförslag är det motiverat att det också vid stiftelseuniversitet är rektor som beslutar om disciplinära förfaranden gentemot studenter. Utskottet föreslår att paragrafen ändras i enlighet med detta.

46 (43) §. *Studentkåren.* Enligt 4 mom. har studentkåren rätt att påföra studentkårens medlemmar en medlemsavgift. Grundlagsutskottet har i fråga om detta påpekat att när man godkänner

obligatoriskt medlemskap och avgifter för det bör också grundläggande bestämmelser om att avgiften ska stå i rimlig proportion till de tjänster som tillhandahålls och om befrielse från avgiften lämpligen ingå i lagen. Det finns aspekter på grundlagens 16 § 2 mom. som i sista hand talar för sådana bestämmelser.

Kulturutskottet anser att när universitetets rektor fastställer avgiften kan han eller hon fatta beslut om avgiften ska vara skäligare eller om någon ska befrias från avgiften. Rektorn kan då avväga om avgiften står i rimlig proportion till studentkårens syfte och verksamhet. Utskottet föreslår ett nytt 7 mom. enligt vilket studentkårens stadgar ska ange grunderna för fullständig eller delvis avgiftsbefrielse.

Utskottet hänvisar till grundlagsutskottets utlåtande där det konstateras att 43 (efter ändring 46) § 2 mom. i den nya universitetslagen i motsats till de nuvarande bestämmelserna listar de särskilda uppgifter som studentkåren har i relation till universitetets förvaltning och de parter som fattar beslut om studiesociala förmåner och som svarar för primärvården för studerande. Uppgifter som de här utgör en tillräcklig grund för obligatoriskt medlemskap i studentkåren, menar utskottet. Därför kräver lagstiftningen inte grundlagsordning.

48 (45) §. *Målsättning.* Grundlagsutskottet har noterat paragrafens 2 mom. och konstaterat att avsikten uppenbarligen inte är att undervisningsministeriets beslutsbefogenheter ska gälla universitetsväsendet generellt, utan bara de mål och de universitet som det av praktiska skäl vid förhandlingar med universiteten inte har gått att samordna på det sätt som avses i bestämmelsen. Utskottet anser att bestämmelsen bör omformuleras för att motsvara syftet. Kulturutskottet har för klarhets skull gjort en precisering av momentet.

49 (46) §. *Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen.* Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i 4 mom.

52 (49) §. *Utbetalning*. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningen i 2 mom.

58 (55) §. *Sökande av ändring i beslut om finansiering*. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i denna paragraf.

59 (56) §. *Verkställighet*. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i denna paragraf.

67 (64) §. *Preskription av talerätt vid ett offentligt universitet*. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna i denna paragraf.

84 (81) §. *Besvärsförbud*. Till följd av ändrad paragrafnumrering ändras paragrafhänvisningarna här.

88 (85) §. *Övningsskolor*. Det har påpekats för utskottet att man genom bestämmelsen föreslår att övningsskolor ska ha direktorier. Det är ändå mer ändamålsenligt att låta universiteten själva bestämma vilken typ av organ de vill tillsätta. Utskottet föreslår därför att ordet "direktion" ska ersättas med "organ".

Utskottet framhåller hur viktiga övningsskolorna är för den finländska lärarutbildningen. Dessa skolor, kompletterade med praktik i kommunala skolor, borgar för att lärarna får en högkvalitativ utbildning.

Lagförslag 2

1 §. *Universitetslagens ikraftträdande*. Utskottet preciserar paragrafhänvisningarna i 2 och 3 mom. med hänvisning till de ändringar som föreslås i den föreslagna universitetslagen.

2 §. *Lagar som upphävs*. Det framgår av 11 § i den föreslagna universitetslagen att i fråga om undervisnings- och examensspråken vid Aalto-universitetet gäller på motsvarande sätt bestämmelserna i 9 § i den gamla universitetslagen om undervisnings- och examensspråken vid de uni-

versitet som bildar det universitetet. Eftersom det är fråga om hur språkförhållandena ska ordnas vid universitetet ska det rådande rättsliga läget enligt grundlagsutskottets utlåtande entydigt framgå av lagen. Kulturutskottet föreslår följaktligen ett nytt 2 § 2 mom. där det framgår att 9 § i den gamla universitetslagen fortfarande är tillämplig på Aalto-universitetet när den nya universitetslagen har trätt i kraft till de delar den paragrafen föreskriver om undervisnings- och examensspråken vid de universitet som bildar det nya universitetet.

7 §. *Organiseringen av universitetsverksamheten i ett stiftelseuniversitet*. Med hänvisning till ändringar i 23 § i lagförslag 1 föreslår utskottet tillägg av en fullmakt i slutet av 1 mom. Den innebär att de samgående universitetens styrelser får välja Aalto-universitetets första styrelse.

Med samma motivering föreslår utskottet att styrelsen för Tammerfors tekniska universitet enligt ett tillägg i slutet av 2 mom. ska ha rätt att välja det nya universitetets första styrelse.

Utskottet föreslår också att rubriken för paragrafen ska preciseras så att den bättre motsvarar paragrafens innehåll, dvs. organiseringen av stiftelseuniversitetens verksamhet.

10 §. *Ändringen av personalens anställningsform*. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslår kulturutskottet att den osakliga skrivningen med tanke på grundlagens 18 § 3 mom. utgår, dvs. att orden "eller grund" ska utgå i 1 mom. andra meningen.

Enligt 3 mom. i den finska versionen kan de nya universiteten utan ansökan bevilja titeln docent till den som har utnämnts till docent innan den nya universitetslagen trädde i kraft (den svenska ordalydelsen är "beviljar"). Enligt den finska ordalydelsen ("voi myöntää") har universiteten alltså prövningsrätt. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslår kulturutskottet att ordet "voi" ska utgå i 3 mom. första meningen, så att det också på finska framgår att redan utnämnda docenter ska få titeln docent direkt med stöd av lagen om införande av universitetslagen.

11 §. De anställdas pensionsskydd. Enligt propositionen ska personer som blir anställda vid universiteten efter den 31 december 2009 omfattas av lagen om statens pensioner (1295/2006) förutsatt att de är födda före den 1 januari 1980 och omfattas av den lagen när de kommer till universitetet. När någon blir anställd vid ett universitet är det ändå inte alltid klart hur man ur försäkringssynpunkt bestämmer om någon tidigare haft anställning som omfattas av den lagen eller av någon annan lag.

I syfte att se till att ingen får sämre pensionskydd och att pensionsskyddet fortsatt är jämlikt för de visstidsanställda och de tillsvidareanställda föreslår utskottet att paragrafen görs tydligare, med andra ord att alla universitetsanställda som är födda före den 1 januari 1980 ska omfattas av lagen om statens pensioner (1295/2006). Övriga anställda vid de nya universiteten ska omfattas av lagen om pension för arbetstagare (395/2006).

13 §. Anslagsöverföring som hänför sig till beaktandet av mervärdesskatten. Paragrafhänvisningarna i 13 § ändras till följd av de ändringar som föreslås i den föreslagna universitetslagen.

Utskottets ändringsförslag

1.

Universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på de universitet som hör

Motionerna

Utskottet har behandlat ärendet utifrån propositionen och föreslår därför att lagmotionerna förkastas.

Lagstiftningsordning

Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden gjort konstitutionella anmärkningar mot 15 och 23 § i lagförslag 1. Utskottet har därför ändrat dessa bestämmelser.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet

att lagförslag 3—6 godkänns utan ändringar,

att lagförslag 1 och 2 godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att lagmotionerna LM 13/2009 rd och LM 26/2009 rd förkastas och

att 5 uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

till undervisningsministeriets ansvarsområde enligt vad som föreskrivs nedan. (Nytt 1 mom.) (2 och 3 mom. som 1 och 2 mom. i RP)

Bestämmelserna i denna lag gäller också för stiftelseuniversitet, med undantag för 5, 13—22, 60, 64, 65 och 67 §, 8 och 9 kap. och 88 §. (Nytt 4 mom.)

2 §
(Som i RP)

3 §
Självstyrelse

Universitetet har självstyrelse genom vilken forskningens, konstens och den högsta undervisningens frihet tryggas. *Självstyrelsen ska innefatta rätten att fatta beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen.*

(2 mom. som i RP)

4 §
Universitetssamfundets medlemmar
(Som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten.)

5 §
(Som i RP)

2 kap.
Undervisning och forskning

6—8 §
(Som i RP)

9 §
Uppdragsutbildning

(1 mom. som i RP)

Uppdragsutbildning kan inte ordnas för medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller för personer som jämföras med medborgare i Europeiska unionen med stöd av Europeiska gemenskapens lagstiftning eller ett avtal som Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater har ingått med en annan avtalspart. I fråga om dem som deltar i uppdagsutbildning tillämpas 37, 45 och 82—86 §.

(3 mom. som i RP)

10 §

Avgift för utbildningsprogram

Universitetet kan ta ut avgifter av studerande som antagits till ett utbildningsprogram på främmande språk som leder till högre högskoleexamen. Uttag av avgifterna förutsätter att universitetet har ett stipendiesystem som vid behov kan användas för att stödja studierna för dem som studerar inom avgiftsbelagda magisterprogram.

Avgift kan dock inte tas ut av medborgare i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller av personer som jämföras med medborgare i Europeiska unionen med stöd av Europeiska gemenskapens lagstiftning eller ett avtal som Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater har ingått med en annan avtalspart. *Avgift får heller inte tas ut hos dem som har permanent uppehållsrätt i Finland enligt utlänningslagen (301/2004).*

(3 mom. som i RP)

11 och 12 §
(Som i RP)

3 kap.
Organisation

13 §
(Som i RP)

14 §

Styrelsen för ett offentligt universitet

(1 mom. som i RP)

Styrelsen har till uppgift att

(1—5 punkten som i RP)

6) på universitetets vägnar godkänna det avtal enligt 48 § som ingås med undervisningsministeriet,

(7—10 punkten som i RP)

(3 mom. som i RP)

15 §

*Sammansättningen av styrelsen för ett offentlig-
rättsligt universitet*

Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet har 7 eller 9—14 medlemmar. Universitetskollegiet bestämmer antalet styrelsemedlemmar.

(2 mom. som i RP)

Antalet medlemmar från var och en av de grupper som nämns i 2 mom. får vara högst hälften av det totala antal styrelsemedlemmar som väljs ur dessa grupper. Universitetskollegiet beslutar om antalet personer i de olika grupperna.

Minst 40 procent av medlemmarna i styrelsen ska vara andra personer än de som avses i 2 mom. De ska företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde.

(5—7 mom. som i RP)

16 §
(Som i RP)

17 §

Rektorn för ett offentligrättsligt universitet

Ett offentligrättsligt universitet har en rektor. (Utesl.)

(2—4 mom. som i RP)

Universitetet kan ha prorektorer enligt vad som bestäms i en instruktion.

18—21 §
(Som i RP)

22 §

Ett offentligrättsligt universitets universitetskollegium

(1—3 mom. som i RP)

Universitetskollegiet har till uppgift att

(1—7 punkten som i RP)

8) besluta om entledigande av en styrelsemedlem från sitt uppdrag i enlighet med 65 § 3 mom.

23 §

Stiftelseuniversitetens organ

Ett stiftelseuniversitet ska ha en styrelse, en rektor och ett gemensamt kollegialt förvaltningsorgan för hela universitetet.

Stiftelseuniversitetet kan också ha andra organ, men dessa får inte utöva betydande beslutanderätt.

(3 mom. utesl.)

24 § (Ny)

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet har till uppgift att besluta om universitetets strategi, frågor som gäller universitetets verksamhet och ekonomi och andra planer av större betydelse. Dessutom ska styrelsen välja rektor, som ska leda universitetets verksamhet.

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet ska ha sju medlemmar, ordföranden och vice ordföranden inbegripna. Styrelsen ska mångsidigt företräda nationell och internationell sakkunskap på högsta nivå i de vetenskaper och konstarter som hör till stiftelseuniversitetets verksamhetsområde och inom samhälls- och näringslivet. Universitetets rektor, prorektor, en föreståndare för en fakultet eller en annan enhet som är direkt underställd styrelsen eller en medlem av det kollegiala förvaltningsorgane får inte vara styrelsemedlem.

Universitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan utnämner medlemmarna av stiftelseuniversitetets styrelse efter att ha hört universitetets grundare. Tre av medlemmarna ska utses bland de personer som grundarna, med undantag av finska staten, ställt upp som kandidater i enlighet med stiftelsens stadgar. Dessa kandidater ska vara minst två gånger fler än antalet platser som ska fyllas. Styrelsen väljer inom sig ordförande och vice ordförande, och de ska inte vara personer som avses i 15 § 2 mom.

25 § (Ny)

Rektorn för ett stiftelseuniversitet

Rektorn för ett stiftelseuniversitet har till uppgift att

- 1) leda universitetets verksamhet,
- 2) svara för att universitetets uppgifter sköts ekonomiskt, effektivt och på ett resultatrikt sätt,
- 3) svara för att universitetets bokföring är lagenlig och att medelsförvaltningen är ordnad på ett betryggande sätt,
- 4) svara för beredningen och föredragningen av ärenden som behandlas i styrelsen,
- 5) svara för verkställigheten av styrelsens beslut, om inte något annat bestäms i en instruktion,
- 6) besluta om anställning och uppsägning av personal.

Rektorn får vidta åtgärder som med beaktande av universitetets uppgifter är av stor betydelse endast om han eller hon har styrelsens bemyndigande eller om styrelsens beslut inte kan inväntas utan väsentlig olägenhet för universitetets verksamhet. I det sistnämnda fallet ska styrelsen underrättas om åtgärden så snart som möjligt.

Rektorn kan överföra anställandet av personal eller något annat ärende som hör till rektorns behörighet för avgörande till något annat organ eller någon annan person vid universitetet. Rektorn har rätt att närvara och yttra sig vid universitetets alla organs sammanträden.

Universitetet kan ha prorektorer enligt vad som bestäms i en instruktion.

26 § (Ny)

Stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan

Om inte stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan har överfört uppgiften till ett organ som avses i 27 § 2 mom., har det till uppgift att

- 1) besluta om undervisningsplaner och examensfordringar,
- 2) besluta om grunderna för antagningen av studerande,
- 3) besluta om andra allmänna regler som gäller undervisning och forskning,
- 4) tillsätta de nämnder eller andra organ som behövs för behandlingen av examens-, bedömnings- och rättelseärenden och utse ordförande, medlemmar och suppleanter för dessa, och
- 5) besluta om styrelsens och dess medlemmars mandattid.

Ett kollegialt förvaltningsorgan ska ha högst 50 medlemmar, och endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. ska vara företrädare i organet. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet. Medlemmarna i förvaltningsorganet ska utses av respektive grupp i universitetssamfundet.

I en instruktion för universitetet bestäms det om andra än i 1 mom. föreskrivna uppgifter för förvaltningsorganet och om antalet medlemmar och val av medlemmar.

27—29 (24—26) §
(Som i RP)

30 (27) §

Förvaltningsförfarande och offentlighet

När ett universitet och en studentkår sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska förvaltningslagen (434/2003) tillämpas. Lagens bestämmelser om jäv tillämpas dock i all verksamhet vid universitetet. Bestämmelserna i 31 § 1 mom. 5 och 6 punkten i lagen tillämpas på universitet och sådana samfund som hör till en i 60 § avsedd universitetskoncern endast i sådana ärenden där universitetets och samfundets intressen strider mot varandra eller en opartisk behandling av ärendet kräver det.

(2 mom. som i RP)

4 kap.

(3 mom. som i RP)

Personalen och förvaltningsspråket

37 (34) §

31 (28) §
(Som i RP)*Behörighet för studier som leder till högskoleexamen*

32 (29) §

(1—3 mom. som i RP)

Personalens anställningsförhållande

(1 och 2 mom. som i RP)

Arbetsgivaren får inte i arbetsavtalsförhållandet förfara på ett sätt som kan hota den frihet som forskningen, konsten och undervisningen ska ha enligt 6 §. Utöver vad som i arbetsavtalslagens (55/2001) 7 kap. föreskrivs om uppsägning av arbetsavtal och i 8 kap. om hävning av arbetsavtal får arbetsavtalet för en anställd som hör till forsknings- eller undervisningspersonalen inte sägas upp eller hävas med hänvisning till skäl som kränker forskningens, konstens eller utbildningens frihet (utesl.).

Universitetet kan förutsätta att den som antas som studerande inom studier som leder till högre högskoleexamen enligt 3 mom. fullgör *högst* ett år av kompletterande studier för att inhämta de kunskaper och färdigheter som behövs i utbildningen. När en studerande antas till studier som enbart leder till juris magisterexamen, är den lämpliga examen som avses i 3 mom. rättsnotarieexamen eller en motsvarande utländsk utbildning som i landet i fråga ger behörighet för motsvarande högskolestudier.

(5—9 mom. som i RP)

33 —35 (30— 32) §
(Som i RP)

38 och 39 (35 och 36) §

Mottagande av studieplats

(Som i RP)

5 kap.

40 (37) §

Studerande*Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina*

36 (33) §

(1 och 2 mom. som i RP)

Antagning av studerande

Universitetet ska ordna undervisningen och studiehandledningen så att heltidsstuderande kan avlägga examina inom *den föreskrivna målsatta tiden*.

(1 mom. som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten.)

Universitetet beslutar om grunderna för antagningen av studerande. Kan universitetet på grund av begränsning av antalet studerande inte anta alla sökande, ska likvärdiga antagningsgrunder tillämpas på de sökande. De sökande får på grundval av olika utbildningsbakgrund delas in i grupper vid antagningen. Likvärdiga antagningsgrunder ska då tillämpas på de sökande i en och samma grupp. Avvikelse från de likvärdiga antagningsgrunderna får i begränsad utsträckning göras för att utbildningsbehovet hos någon språkgrupp ska kunna tillgodoses.

41 (38) §

Studierätt

(1 mom. som i RP)

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen har rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina enligt 41 §. En studerande som har antagits för att studera endast för läg-

re högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller *skyldigheten att försvara landet* eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte annan frånvaro på högst fyra terminer under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 39 §.

(4 mom. som i RP)

42 (39) §

Fortsatt studierätt

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 41 § beviljas på ansökan extra tid av universitetet för slutförandet av studierna, om den studerande lägger fram en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet. I planen ska den studerande specificera de studier som ska slutföras och ange en tidsplan för avläggande av examen.

(2 mom. som i RP)

43 (40) §

Förlust av studierätten

En studerande som inte har anmält sig på det sätt som bestäms i 39 § eller slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 41 § eller inom den extra tid som anges i 42 § och en studerande som inte har beviljats extra tid för att slutföra studierna, förlorar sin studierätt. Om den studerande senare vill inleda sina studier eller fortsätta dem, ska han eller hon hos universitetet ansöka om förnyad studierätt. Ansökan kan lämnas utan att den studerande deltar i den antagning av studerande som avses i 36 §.

44 (41) § (Som i RP)

45 (42) §

Disciplinärt förfarande

En studerande som har gjort sig skyldig till en förseelse som riktar sig mot universitetets undervisning eller forskning eller på något annat sätt har brutit mot universitetets ordning kan bestraffas disciplinärt, beroende på hur allvarlig förseelsen är, med varning eller med avstängning för viss tid, högst ett år. *Beslut* om att ge en studerande en varning *fattas* av universitetets rektor och beslut om avstängning för viss tid av universitetets styrelse. (*Utesl.*) Innan ett disciplinärt ärende avgörs ska den studerande bevisligen underrättas om den förseelse anklagelsen gäller samt ges tillfälle att bli hörd i saken.

46 (43) §

Studentkåren

(1—6 mom. som i RP)

Studentkårens stadgar ska ange de grunder på vilka en medlem av studentkåren helt eller delvis kan befrias från skyldigheten att betala medlemsavgift. (Nytt)

47 (44) § (Som i RP)

6 kap.

Styrning och finansiering av universiteten

48 (45) §

Målsättning

(1 mom. som i RP)

Om de olika universitetens mål inte kan samordnas på ett riksomfattande plan eller enligt sektor, får undervisningsministeriet i syfte att trygga finansieringen i fråga om ett enskilt universitet besluta om de kvantitativa och kvalitativa

Förslag till beslut

va målen till den del de ligger till grund för den finansiering som anvisas universitetet i fråga.

49 och 51 (46—48) §
(Som i RP)

52 (49) §

Utbetalning

(1 mom. som i RP)

Den resultatbaserade finansiering som avses i 49 § 3 mom. betalas till universiteten på det sätt som undervisningsministeriet bestämmer.

53—57 (50—54) §
(Som i RP)

58 (55) §

Sökande av ändring i beslut om finansiering

I undervisningsministeriets beslut om finansiering, beslut enligt 53 § om avbrytande av finansiering, beslut enligt 55 § om återkrav och beslut enligt 57 § om kvittering får rättelse och ändring sökas i enlighet med vad som föreskrivs i 34 § i statsunderstödslagen (688/2001).

59 (56) §

Verkställighet

Ett beslut får verkställas trots att ändring söks, om inte besvärsmyndigheten beslutar något annat. Ett beslut om återkrav enligt 55 § som fattats med anledning av rättelseyrkande får verkställas i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter.

7 kap.

Universitetets ekonomi

60—66 (57—63) §
(Som i RP)

KuUB 5/2009 rd — RP 7/2009 rd

67 (64) §

Preskription av talerätt vid ett offentligt universitet

Talan enligt 65 § 3 mom. eller 51 § i revisionslagen ska i fråga om icke-straffbara gärningar väckas inom fem år från utgången av den räkenskapsperiod under vilken det beslut fattades eller den åtgärd vidtogs som ligger till grund för talan.

8 kap.

Specialbestämmelser om Helsingfors universitet

68—75 (65—72) §
(Som i RP)

9 kap.

Specialbestämmelser om Åbo Akademi

76—81 (73—78) §
(Som i RP)

10 kap.

Sökande av ändring

82 och 83 (79 och 80) §
(Som i RP)

84 (81) §

Besvärshörsbud

I ett beslut av ett universitet får ändring inte sökas genom besvär, om det gäller

(1—3 punkten som i RP)

4) beslut om beviljande av ansvarsfrihet eller väckande av skadeståndstalan enligt 65 §,

5) stipendier eller understöd.

I ett beslut som det enligt 82 § är möjligt att söka rättelse i får ändring inte sökas genom besvär. I ett beslut som har fattats vid rättelseförfarande får ändring sökas genom besvär hos för-

valtningsdomstolen. Ändring får dock inte sökas genom besvär när ett beslut som har fattats vid rättelseförfarande gäller bedömning av studieprestation eller tillgodoräkande.

I ett beslut av förvaltningsdomstolen om antagning av studerande enligt 36 §, förlust av studierätten enligt 43 § eller disciplinära åtgärder enligt 45 § får ändring inte sökas genom besvär.

85 och 86 (82 och 83) §
(som i RP)

11 kap.

Särskilda bestämmelser

87 (84) §
(Som i RP)

88 (85) §

Övningsskolor

(1 och 2 mom. som i RP)

Vid en övningsskola finns *ett* av universitetet tillsatt *organ*, som också kan ha medlemmar vilka inte hör till universitetet. Vid en övningsskola finns även en ledande rektor som svarar för skolans verksamhet.

(4 mom. som i RP)

89 (86) §
(Som i RP)

90—93 (87—90) §
(Som i RP)

2.

Lag

om införande av universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Universitetslagens ikraftträdande

(1 mom. som i RP)

Bestämmelserna i 40—42 §, samt 43 § till den del som den gäller förlorad studierätt när den studerande inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 41 eller 42 §, tillämpas dock enbart på studerande som har inlett sina studier läsåret 2005—2006 och därefter.

Utan hinder av 38 § 1 mom. i den nya universitetslagen tillämpas i fråga om en studerandes rätt att ta emot studieplats de bestämmelser som gällde när nämnda lag trädde i kraft fram till den 31 juli 2010.

2 §

Lagar som upphävs

(1 mom. som i RP)

Av bestämmelserna i den gamla universitetslagen, som upphävs genom 1 mom. 1 punkten, tillämpas dock fortfarande 9 § till den del den paragrafen gäller undervisnings- och examensspråk vid de universitet som bildar Aalto-universitetet. (Nytt 2 mom.)

3—6 §
(Som i RP)

7 §

Organiseringen av universitetsverksamheten i ett stiftelseuniversitet

Helsingfors handelshögskolas, Konstindustriella högskolans och Tekniska högskolans organ ska i samarbete med Stiftelsen för Aalto-högskolan ansvara för organiseringen av Aalto-universitetet före den 1 januari 2010 och för organiseringen av gemensamma verksamheter för universiteten. *Styrelserna för de samgående universiteten ska välja Aalto-universitetets första styrelse.*

Tammerfors tekniska universitet är skyldigt att i samarbete med TTY-stiftelsen ordna administrativa och andra stödtjänster för det nya universitetet så att det nya universitetet kan organisera sig i sin helhet till den 1 januari 2010. *Det gamla universitetets styrelse ska välja det nya universitetets första styrelse.*

8—9 §
(Som i RP)

10 §

Ändringen av personalens anställningsform

Tjänsterna vid universiteten och de tjänsteförhållanden och tjänsteförhållanden för viss tid som grundar sig på dem upphör utan uppsägning den 31 december 2009 och personalen anställs i arbetsavtalsförhållanden vid de nya universiteten från och med den 1 januari 2010. *Det krävs inget samtycke (utesl.) för indragningen av tjänster och avslutandet av tjänsteförhållanden. Uppgifter som baserar sig på arbetsavtalsförhållanden och den personal som arbetar i sådana uppgifter övergår till arbetsavtalsförhållanden vid de nya universiteten den 1 januari 2010. Personal som anställts i tjänste- och arbetsavtalsför-*

hållanden på viss tid övertas eller överförs för den tid som visstidsanställningen gäller till arbetsavtalsförhållanden på viss tid vid de nya universiteten.

(2 mom. som i RP)

(3 mom. som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten.)

11 §

De anställdas pensionsskydd

De anställda vid de nya universiteten som är födda före den 1 januari 1980 omfattas av lagen om statens pensioner (1295/2006). Övriga anställda vid de nya universiteten omfattas av lagen om pension för arbetstagare (395/2006).

12 §
(Som i RP)

13 §

Anslagsöverföring som hänförs sig till beaktandet av mervärdesskatten

Vid dimensioneringen av universitetens finansiering för 2010 genomförs den kompensation av mervärdesskatten som avses i 49 § 4 mom. i den nya universitetslagen genom en överföring av anslag som i statsbudgeten använts under mervärdesskattmomentet 29.01.29 inom undervisningsministeriets förvaltningsområde så att anslaget blir en del av den totala finansieringen av universiteten. Storleken på anslagsöverföringen baserar sig på bokföringen för 2008.

14—17 §
(Som i RP)

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen följer hur universitetsreformen genomförs och vilka effekter den får och att den lämnar kulturutskottet en utredning om detta vårsessionen 2012.
2. Riksdagen förutsätter att regeringen följer hur universiteten ordnar idrott och motion för de studerande och att den vid behov vidtar åtgärder för att främja de studerandes möjligheter till idrott och motion.
3. Riksdagen förutsätter att man noga analyserar hur försöket med terminsavgifter utfaller och att kriterierna för denna analys fastställs snarast möjligt.
4. Riksdagen förutsätter att universiteten garanteras en tillräcklig basfinansiering så att utbildningen och forskningen kan utvecklas och kvaliteten tryggas. Finansiering bör kanaliseras jämbördigt till alla vetenskapsområden.
5. Riksdagen förutsätter att regeringen ser till att universitetscentren årligen tilldelas anslag som åtminstone ligger på samma nivå som för närvarande.

Helsingfors den 10 juni 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Tuomo Hänninen /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna (delvis)
Paavo Arhinmäki /vänst
Merikukka Forsius /saml
Timo Heinonen /saml (delvis)
Elsi Katainen /cent (delvis)
Anneli Kiljunen /sd
Sanna Lauslahti /saml

Jukka Mäkelä /saml
Mikaela Nylander /sv
Lauri Oinonen /cent
Tuula Peltonen /sd
Tuomo Puumala /cent
Leena Rauhala /kd
Tommy Tabermann /sd
Pauliina Viitamies /sd
ers. Sampsa Kataja /saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila
utskottsråd Kaj Laine.

RESERVATION 1

Motivering

Denna reservation till kulturutskottets betänkande om universitetslagen, som omfattades av majoriteten i utskottet, grundar sig på en parallellagmotion (LM 26/2009 rd) som vi lämnade in den 26 mars 2009 om regeringens proposition med förslag till lag om universitetslag (RP 7/2009 rd). Lagmotionen undertecknades av hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Vi föreslår ett parallellt sätt att utveckla universitetssystemet. I vårt förslag får universitetens oberoende och självständiga ställning större tyngd än i propositionen. Detsamma gäller indelningen av anställningarna på ett rationellt sätt i tjänste- eller arbetsförhållanden.

Propositionen och därmed också utskottsmajoriteten avviker i sina synpunkter från den ursprungliga färdplanen för universitetsreformen. Den skulle ge universiteten större självstyrelse, den skulle inte göra universiteten ojämlika, men den skulle ha som mål att alla har tryggad och likvärdig grundfinansiering. Under lagberedningens gång föreslog betydande experter ändringar, men de beaktades inte i den slutliga propositionen, inte heller i betänkandet från kulturutskottet i tillräcklig utsträckning.

I vår lagmotion föreslog vi ändringar i bestämmelserna om sammansättningen i styrelsen för offentligrättsliga universitet och stiftelseuniversitet. Vi föreslog också bestämmelser om hur och av vem universitetsstyrelsen ska väljas. Enligt vår mening måste universitetskollegiet kunna välja rektor eller rektorer och styrelseledamöter och i förekommande fall också avskeda dem. Dessutom bör ledamöterna ha personliga ersättare. Vi accepterar inte heller försöket med terminsavgifter för studerande från länder utanför EU/EES. Dessutom bör bestämmelserna om behörighetskrav för universitetspersonalen i fortsättningen utfärdas genom förordning. Vi ville också ändra bestämmelserna om personalens ställning för att en del av anställningarna fortfarande skulle vara tjänsteförhållanden, om inne-

havaren utövar betydande offentlig makt. Dessutom måste förslaget överlag bättre säkerställa personalens villkor och ändra villkoren för att lägga upp målen för universiteten.

Efter en grundlig utredning yttrade sig grundlagsutskottet (GrUU 11/2009 rd) helt befogat om de största problemen i propositionen, det vill säga sammansättningen i styrelsen för offentligrättsliga universitet och stiftelseuniversitet och anställningsformen för universitetspersonal. Grundlagsutskottet var inne på samma linje som vi socialdemokrater beträffande hur de viktigaste problemen ska avhjälpas. Regeringen ändrade sin proposition, men grundlagsutskottet måste ännu en gång (GrUU 18/2009 rd) ingripa i bestämmelserna om stiftelseuniversitet. Utskottet såg sig tvunget att påpeka att det är uppenbart "att instruktionerna för de stiftelser som är avsedda att vara universitet och för redan befintliga stiftelser inte på alla punkter uppfyller det grundlagsfästa kravet för självstyrelse för universiteten. Därför måste instruktionerna ändras innan den nya universitetslagen börjar tillämpas på dem."

Efter grundlagsutskottets ståndpunkter erbjuder inte heller regeringens nya förslag lösningar på alla problematiska punkter. Därför lämnar vi en reservation till kulturutskottets betänkande på följande punkter.

Självstyrelsen (RP 3 §)

Propositionen bottnar i en strävan att ge universiteten större autonomi och trygga deras självständighet. Vi anser att regeringen skulle ha understrukit universitetens ekonomiska självständighet tydligare.

Terminsavgifter (RP 10 §)

I propositionen föreslår regeringen terminsavgifter för studerande från länder utanför EU och EES. Det gör att de studerande behandlas olika och urholkar välfärdssamhällets värdegrund för

kostnadsfria studier. Regeringen anger inga motiv till varför det i det här sammanhanget ska vara acceptabelt att särbehandla människor på grund av nationalitet.

Vi anser att den nya lagen inte ska innehålla bestämmelser om terminsavgifter eftersom de är en början till en mer omfattande tillämpning av avgifter. När till exempel Danmark införde terminsavgifter minskade antalet sökande med 40 procent. Sverige planerar ett stipendiesystem parallellt med terminsavgifter och man har räknat ut att stipendierna kostar lika mycket som man får in genom avgifter. För att citera grundlagsutskottet: "Det anser ändå att utlänningar som är permanent bosatta i Finland också har sådana band med landet som talar för att 10 § bör kompletteras med att avgifterna inte tas ut av dem heller. En sådan ändring bidrar dessutom till att en enskild person får möjlighet till annan undervisning än enbart grundläggande undervisning utan att medellöshet blir ett hinder och till att det allmännas skyldighet enligt 16 § 2 mom. i grundlagen fullföljs." Efter utlåtandet från grundlagsutskottet ändrades propositionen till att utländska medborgare som permanent uppehåller sig i Finland inte berörs av försöket med terminsavgifter. Ett kostnadsfritt utbildningssystem är en av de grundläggande värderingarna i vårt samhälle och bör inte äventyras, anser vi. Följaktligen bör avgiftsfriheten också gälla utbytesstuderande som kommer till Finland. Därför föreslår vi att paragrafen stryks.

Styrelsen för ett offentligt universitet (RP 14 §)

Det bör inte ingå i styrelsens uppgifter att utnämna rektor. Däremot är universitetskollegiet mer lämpat för uppdraget eftersom man kan utgå från att kollegiet har större stöd inifrån universitetet i utnämningsfrågan.

Sammansättningen av styrelsen för ett offentligt universitet (RP 15 §)

I det ursprungliga lagförslaget skulle hälften av styrelseledamöterna, också styrelseordförande, representera världen utanför universitetet. Vid omröstningar hade de utomstående ledamöterna

varit i majoritet. Autonomi är en viktig egenskap som hör ihop med universiteten. Propositionen hade varit en stor omställning i vårt finländska utbildningssystem, i vår uppfattning av autonomi och i universitetens faktiska självstyrelse. Vi anser att universiteten så långt som möjligt måste få bestämma hur många personer de vill ha i sin styrelse inifrån universitetet och från världen utanför. I vår lagmotion föreslår vi att minst två av styrelsemedlemmarna ska vara utomstående. Universiteten måste själva ha rätt att bestämma ur vilken grupp de vill välja ordförande. Dessutom måste varje styrelseledamot ha en personlig suppleant.

I sitt utlåtande framhöll grundlagsutskottet följande om styrelsens sammansättning: "Förslaget 15 § 3, 4 och 7 mom. innebär att de externa medlemmarna i universitetets styrelse direkt med stöd av lag utgör en majoritet, men det står inte i samklang med universitetens självstyrelse enligt 123 § 1 mom. i grundlagen, anser grundlagsutskottet. Därmed kan den föreslagna bestämmelsen inte som sådan genomföras i vanlig lagstiftningsordning. För att garantera universitetets självstyrelse måste universitetskollegiet ha möjlighet att utse en majoritet i styrelsen bland grupper i universitetssamfundet." Enligt det nya förslaget från regeringen och en majoritet av utskottsmedlemmarna måste offentligt universitet ha minst 40 procent utomstående medlemmar och ordföranden ska också vara en utomstående person. Vidare ska styrelsemedlemmarna inte ha ersättare. För autonomins skull anser vi att vår modell är bättre. Där krävs det genom lag bara två utomstående styrelsemedlemmar. Resten ska universiteten själva få bestämma om.

Universitetskollegiets rätt att välja och avskeda rektor (RP 22 § samt 14 och 18 §)

Enligt propositionen hör det till styrelsen för ett offentligt universitet att välja rektor eller rektorer och besluta om arbetsfördelningen mellan dem. Styrelsen har också rätt att avskeda rektor om det med beaktande av uppgiftens art finns ett godtagbart och motiverat skäl till det. Vi anser att rektor måste åtnjuta så stort stöd som

möjligt inom universitetet. Därför bör det vara universitetskollegiet, inte styrelsen, som väljer rektor eller rektorer och bestämmer om arbetsfördelningen mellan dem och avskedar rektor om det med beaktande av uppgiftens art finns ett godtagbart och motiverat skäl till det. Dessutom måste universitetskollegiet ha rätt att befria rektor, rektorerna, styrelsemedlemmarna eller ersättarna från sina uppdrag utan initiativ från styrelsens sida.

Stiftelseuniversitet (RP 23 §)

Den ursprungliga propositionen har bestämmelser om två stiftelseuniversitet. Styrelsen för stiftelserna ska utses av företrädare för statsrådet och näringslivet. Universitetssamfundet ska bara höras vid valet av två medlemmar och detta dessutom bara på grundval av instruktionen för stiftelsen. Detta är en djup kränkning av grunden för universitetens autonomi. Regeringen vill alltså lyfta över den högsta makten över universitetssamfundet från sig själv till finansiärerna. Att universiteten får större ekonomisk autonomi får inte betyda att den administrativa autonomin inskränks. Också i modellen med stiftelseuniversitet måste kraven på självstyrelse uppfyllas och universitetssamfundet måste självt ha rätt att välja sin styrelse.

Grundlagsutskottet framhåller följande: "För att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning bör det föreskrivas om styrelsens sammansättning och hur den utses på ett sätt som i sak tryggar universitetets självstyrelse också när universitetet är organiserat i form av en stiftelse. Detta förutsätter att medlemmarna av alla de grupper som nämns i 15 § 2 mom. i den nya universitetslagen är valbara till styrelsen och att styrelsens sammansättning bestäms genom beslut av universitetssamfundet självt och enligt samma principer som vid offentligt rättsliga universitet." Men majoriteten av utskottsmedlemmarna tog ingen notis om kravet från grundlagsutskottet. Vi anser fortfarande att det hade behövts en fristående lag om stiftelseuniversitet.

Behörighetskrav för universitetets personal (RP 28 §)

För hög kvalitet på universitetsundervisningen och universitetsforskningen behövs det så höga behörighetskrav som möjligt. Enligt propositionen ska bestämmelser om behörighetskraven för personalen ingå i instruktionen för universitetet. Det är då lätt hänt att behörighetskraven för likadana anställningar varierar från universitet till universitet. Vi anser att behörighetskraven fortfarande ska ingå i förordning.

Personalens anställningsförhållande (RP 29 §)

Enligt propositionen är arbetsavtalsförhållande den enda anställningsformen. Tjänsteförhållanden är förknippade med legalitetsprincipen, det vill säga tjänsteutövningen ska vara rättvis, jämlik och basera sig på offentliga grunder. Arbetsavtalsförhållande är ett privaträttsligt förhållande där den anställda åläggs att fullfölja arbetsgivarens vilja. Traditionellt har det ansetts att redan möjligheten att utöva offentlig makt är ett fullgott kriterium för tjänsteförhållande. Universitetens ändrade ställning hindrar inte att de fortfarande har tjänsteförhållanden. Vi anser att tjänsteförhållande fortfarande ska finnas kvar på de poster där det ingår betydande utövning av offentlig makt och tjänsteansvar. Hierarkin måste klart säga ut att de som utövar offentlig makt är anställda i tjänsteförhållande. Det krävs en särskild lag om tjänstemännen vid universiteten med bestämmelser om villkoren för tjänsteförhållande.

Också grundlagsutskottet anser att universiteten har uppdrag som är förknippade med beslutandemakt och beslutandeansvar som motiverar att innehavarna fortfarande anställs i tjänsteförhållande. Detta gäller åtminstone den ledande förvaltnings-, undervisnings- och forskningspersonalen. Utskottet menar att universitetens särskilda uppdrag att utöva vetenskap och konst och deras roll att stå för den högsta utbildningen är förknippade med ett flertal lösningar av stor relevans för den enskildes rättsliga ställning. Bland dessa uppgifter märks beslut om antagning av studerande, bedömning av studiepresta-

tioner, examensbevis och disciplin. Anställningar som huvudsakligen innefattar den här typen av uppgifter bör också i fortsättningen vara tjänsteförhållanden.

Vidare är det viktigt att lagen säkerställer personalens ställning i tillräckligt hög grad. Personalens ställning och reformens konsekvenser för personalen är frågor som behandlas bristfälligt i både lagförslaget och motiven. Vid till exempel uppsägningar är rättssäkerheten reglerad på olika sätt vid tjänste- respektive arbetsavtalsförhållande. Vid arbetsförhållande finns det inga garantier för att anställningen fortsätter när rätten att vara tjänstledig försvinner. I universitetsvärlden är det emellertid en viktig fråga om anställningen fortsätter eller inte till exempel efter ett uppdrag som gästforskare eller forskare vid Finlands Akademi. Därmed har valet av anställningsmodell kopplingar till grundlagen som skyddar friheten för vetenskap, konst och den högsta utbildningen. Och ändå ordnar regeringen universitetspersonalens straffrättsliga ansvar genom en ändring av strafflagen. Propositionen saknar bestämmelser som förtydligar personalens rättsliga ställning och stärker deras rättssäkerhet. I propositionen föreslår regeringen rent av att tidsbegränsade anställningar ska kunna grunda sig på praxis. Vi kan inte acceptera detta och anser att en forskarkarriär i fyra steg är ett alltför otydligt kriterium för tidsbegränsade anställningar. På de två lägsta stegen är arbetet tidsbegränsat, men på de två högsta är anställningen som regel fast.

Målsättning (RP 45 §)

Enligt propositionen ska undervisningsministeriet och universiteten för ett visst antal år åt gången lägga upp kvantitativa och kvalitativa mål för verksamheten som är viktiga för utbildnings- och vetenskapspolitiken. Om målen vid respektive universitet inte kan samordnas får undervisningsministeriet besluta om de kvantitati-

va och kvalitativa målen när de ligger till grund för finansieringen för det aktuella universitetet. Detta ger ministeriet en orimligt stor roll i uppläggningsen av målen för universiteten. Vi föreslår att det tillsätts en förlikningsnämnd om parterna inte kan nå samförstånd i resultatsamtalen. Statsrådet skulle välja ordförande i nämnden och båda parterna utse sina representanter.

Ikraftträdandelagen

Ikraftträdandelagen bör föreskriva att överföring av arbetsavtalsförhållanden eller till nya arbetsavtalsförhållanden ska gå till så att rättigheterna och skyldigheterna vid tidpunkten för överföringen och de anknyttande anställningsförmånerna flyttar med till den nya arbetsgivaren precis som det föreskrivs i 10 § 1 mom. i arbetsavtalslagen. Detta innebär alltså att personalen flyttar över till den nya arbetsgivaren med gamla anställningsvillkor och att den nya arbetsgivaren svarar för alla åtaganden som den tidigare arbetsgivaren har. Dessutom ska man under en övergångsperiod, alltså 2010, i fråga om alla anställningar fortfarande följa den gällande lagstiftningen om anställningar och dessutom gällande tjänste- och arbetskollektivavtal. Under övergångsperioden måste det också avgöras hur lönevillkoren efter den avtalsperiod som går ut den 31 januari 2010 ska läggas fast.

Förslag

Följaktligen föreslår vi

att lagförslag 3—6 godkänns i enlighet med kulturutskottets betänkande,

att lagförslag 1 och 2 godkänns med ändringar (Reservationens ändringsförslag) och

att två uttalanden godkänns (Reservationens förslag till uttalanden).

Reservationens ändringsförslag

1.

Universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 och 2 §
(Som i KuUB)

3 §
Självstyrelse

Universiteten har självstyrelse genom vilken forskningens, konstens och den högsta undervisningens frihet tryggas. Självstyrelsen ska innefatta rätten att fatta beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen *och ekonomin*.

(2 mom. som i KuUB)

4—9 §
(Som i KuUB)

10 §
(*Utesl.*)

10—12 §
(Som 11—13 § i KuUB)

13 § (KuUB 14 §)

Styrelsen för ett offentligt universitet

(1 mom. som i KuUB)
Styrelsen har till uppgift att
(2 mom. som 1—6 punkten i KuUB)
(*Utesl.*)
(7—9 punkten som 8—10 punkten i KuUB)

21 § (KuUB 22 §)

Ett offentligt universitets universitetskollegium

14 § (KuUB 15 §)

Sammansättningen av styrelsen för ett offentligt universitet

(1 och 2 mom. som i KuUB)

Minst två av medlemmarna i styrelsen ska vara andra personer än de som avses i 2 mom. och företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde. *För varje styrelsemedlem ska det utses en personlig suppleant.*

(*Utesl.*)

(4—6 mom. som 5—7 mom. i KuUB)

15 och 16 §
(Som 16 och 17 § i KuUB)

17 § (KuUB 18 §)

Val av rektor för ett offentligt universitet

Universitetskollegiet utser rektor för högst fem år i sänder. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen och ha den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta rektorns uppgifter och i praktiken visad god ledarförmåga. Av den som väljs till rektor för Bildkonstakademin, Sibelius-Akademin och Teaterhögskolan krävs dock inte doktorsexamen.

18—20 §
(Som 19—21 § i KuUB)

(1 mom. som i KuUB)

I universitetskollegiet är de grupper i universitetssamfundet som avses i 14 § 2 mom. företrädda. Antalet medlemmar från varje grupp ska

vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i universitetskollegiet. I en instruktion bestäms det om antalet medlemmar i universitetskollegiet, om dess mandattid och om antalet personer i de grupper som avses i 14 § 2 mom.

(3 mom. som i KuUB)

Universitetskollegiet har till uppgift att

1) *välja rektor eller rektorer och besluta om arbetsfördelningen mellan dem och att avskeda rektor om det med beaktande av uppgiftens art finns ett godtagbart och motiverat skäl,*

(2—4 punkten som 1—3 punkten i KuUB)

5) *befria medlemmar eller suppleanter i styrelsen från deras uppdrag, om det med beaktande av uppdragets art finns ett godtagbart och motiverat skäl,*

(6—9 punkten som 5—8 punkten i KuUB)

Universitetskollegiet har rätt att ta upp frågor till behandling på initiativ av rektorn, rektorerna, medlemmarna eller ersättarna i styrelsen. (Nytt)

22 § (KuUB 23 §)

Stiftelseuniversitetens organ

Ett stiftelseuniversitet ska ha en styrelse, en rektor och ett gemensamt kollegialt förvaltningsorgan för hela universitetet. Stiftelseuniversitetet kan också ha andra organ (*utesl.*).

23 § (KuUB 24 §)

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet

På uppgifterna för styrelsen för ett stiftelseuniversitet tillämpas det som sägs om styrelsen för ett offentligt universitet i 13 § 2 mom. (*Utesl.*)

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet ska ha sju medlemmar, ordföranden och vice ordföranden inbegripna. Styrelsen ska (*utesl.*) företräda nationell och internationell sakkunskap på hög nivå i de vetenskaper och konstarter som hör till stiftelseuniversitetets verksamhetsområde och inom samhälls- och näringslivet. Universitetets rektor, prorektor, en föreståndare för en fakultet eller en annan enhet som är direkt underställd

styrelsen eller en medlem av universitetskollegiet kan inte vara medlem i styrelsen.

Universitetskollegiet utnämner medlemmarna av stiftelseuniversitetets styrelse efter att ha hört universitetets grundare. Tre av medlemmarna ska utses bland de personer som grundarna, med undantag av Finska staten, ställt upp som kandidater (*utesl.*). Kandidaterna ska vara minst två gånger fler än antalet platser som ska fyllas. Styrelsen väljer inom sig ordförande och vice ordförande (*utesl.*).

24 § (KuUB 25 §)

Rektorn för ett stiftelseuniversitet

Rektorn har till uppgift att

(1—4 punkten som i KuUB)

5) svara för verkställigheten av styrelsens beslut (*utesl.*)

(6 punkten som i KuUB)

(2—4 mom. som i KuUB)

25 § (KuUB 26 §)

Stiftelseuniversitetets kollegium

Om inte universitetets gemensamma *kollegium* har överfört uppgiften till ett organ som avses i 23 § 2 mom., har det till uppgift att

(1—5 punkten som i KuUB)

Kollegiet ska ha högst 50 medlemmar, och endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 14 § 2 mom. ska vara företrädare där. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i *kollegiet*. Medlemmarna i *kollegiet* ska utses av respektive grupp i universitetssamfundet.

I en instruktion för universitetet bestäms det om andra än 1 mom. föreskrivna uppgifter för *kollegiet*, antalet medlemmar och val av medlemmar och om annan verksamhet och förvaltning vid universitetet.

26—29 §

(Som 27—30 § i KuUB)

30 § (KuUB 31 §)

Universitetets personal

Vid universitetet finns professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. Närmare bestämmelser om behörighetsvillkor för personalen och tillsättningsförfarandet föreskrivs genom förordning.

31 § (KuUB 32 §)

Personalens anställningsförhållande

De anställda vid universitetet står som regel i arbetsförhållande (*utesl.*).

När anställningsförhållandet inbegriper betydande utövning av offentlig makt, står personalen dock i tjänsteförhållande. I utövning av offentlig makt ingår till exempel att besluta om antagning av studerande, att svara för bedömningen av studieprestationer, att utfärda examensbevis, att ha hand om disciplinära uppgifter och att inneha övriga uppgifter som innebär att fatta be-

tydande beslut om den enskildes rättsliga ställning. Den ledande personalen vid universitetet, till exempel rektorn, ska alltid vara anställd i tjänsteförhållande. Bestämmelser om tjänsteförhållanden vid universiteten utfärdas särskilt.

(3 och 4 mom. som 2 och 3 mom. i KuUB)

32—46 §

(Som 33—47 § i KuUB)

47 § (KuUB 48 §)

Målsättning

(1 mom. som i KuUB)

Om de olika universitetens mål inte kan samordnas på ett riksomfattande plan eller enligt sektor, får statsrådet tillsätta en förlikningsnämnd, statsrådet väljer ordförande i nämnden och de båda parterna väljer sina företrädare.

48—92 §

(Som 49—93 § i KuUB)

2.

Lag**om införande av universitetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1—5 §
(Som i KuUB)

6 §

Universitetens organisering som offentligrättsliga inrättningar

(1 mom. som i KuUB)

Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligrättsligt universitet bestämmer antalet medlemmar i uni-

versitetets universitetskollegium som avses i 21 § i den nya universitetslagen fram till det att en instruktion för det nya universitetet har fastställts. Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligrättsligt universitet väljer det nya universitetets första universitetskollegium med iakttagande av vad som föreskrivs i 21 § 1 mom. (*Utesl.*) Universitetskollegiet väljer de medlemmar som avses i 14 § 2 mom. i den nya universitetslagen till det nya universitetets första styrelse i samma förhål-

lande som de är företrädare i det gamla universitetets styrelse.

(3—5 mom. som i KuUB)

7—9 §
(Som i KuUB)

10 §

Ändringen av personalens anställningsform

Tjänsterna vid universiteten och de tjänsteförhållanden och tjänsteförhållanden för viss tid som grundar sig på dem upphör utan uppsägning den 31 december 2009 och personalen anställs i arbetsavtalsförhållande *eller tjänsteförhållande enligt vad som föreskrivs i 27 § i universitetslagen* vid de nya universiteten från och med den 1 januari 2010. Det krävs inget samtycke för indragningen av tjänster och avslutandet av tjänsteförhållanden. Uppgifter som baserar sig på arbetsavtalsförhållanden och den personal som arbetar i sådana uppgifter övergår till arbetsavtalsförhållanden vid de nya universiteten den 1 janu-

ari 2010. Personal som anställts i tjänste- och arbetsavtalsförhållanden på viss tid övertas eller överförs från den tid som visstidsanställningen gäller till *tjänste- eller arbetsavtalsförhållanden* på viss tid vid de nya universiteten.

Överföringen till de nya anställningsförhållandena ska göras så att rättigheter och skyldigheter som grundar sig på anställningsförhållandena vid tidpunkten för överföringen och anknytande anställningsförmåner flyttar med till den nya arbetsgivaren. Personalen överförs till den nya arbetsgivaren med tidigare anställningsvillkor och så att den nya arbetsgivaren svarar för den tidigare arbetsgivarens samtliga åtaganden. (Nytt 2 mom.)

I övrigt tillämpas på de anställda och anställningsvillkoren (utesl.) vad som föreskrivs eller bestäms i eller med stöd av lag och vad som avtalas i kollektivavtal och arbetsavtal.

(4 mom. som 3 mom. i KuUB)

11—17 §
(Som i KuUB)

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition till riksdagen med förslag till lag om universitetens tjänstemän för att anställningsformen genom en särskild lag ska vara tjänsteförhållande, när anställningen inbegriper betydande utövning av offentlig makt.*

2. *Riksdagen förutsätter att den nuvarande lagstiftningen om anställningsvillkor och gällande tjänste- och arbetskollektivavtal tillämpas på alla anställningar under en övergångsperiod som omfattar 2010. Under övergångsperioden måste det också avgöras hur lönevillkoren ska bestämmas efter den avtalsperiod som går ut den 31 januari 2010.*

Helsingfors den 10 juni 2009

Tuula Peltonen /sd
Anneli Kiljunen /sd

Tommy Tabermann /sd
Pauliina Viitamies /sd

RESERVATION 2

*Motivering***Allmänt**

Enligt Vänsterförbundets uppfattning leder förslaget till universitetslag till att den akademiska kapitalismen införs i finländska universitet.

Vänsterförbundet anser att universitetslagspropositionen är ett diktat uppifrån och dessutom odemokratiskt. Den kritiska respons som framgår av många yttranden om propositionen har negligerats nästan helt och man har inte alls lyssnat till studerandena och dem som arbetar i universiteten.

Lagförslaget innebär att vetenskap och utbildning förvandlas till en försäljningsprodukt. I lagen föreslås att minst 40 procent av medlemmarna i universitetens styrelser ska vara utomstående och lagförslaget gör det rent av möjligt att ha en styrelsemajoritet i universiteten som består av utomstående personer. Enligt lagförslaget är styrelsen universitetets högsta beslutandeorgan i stället för kollegiet, där alla grupper som arbetar i universitetet är företrädare.

I kulturutskottets betänkande och i propositionen åberopar man den internationella utvecklingen. Med hänvisning till den rättfärdigar man en auktoritativ ledningsmodell och ett starkt utomstående grepp om beslutsfattande i ärenden som hör till universitetens autonomi. Även om det vid många internationella toppuniversitet finns styrelser med utomstående majoritet har exempelvis de båda europeiska toppuniversiteten Oxford och Cambridge en stark intern förvaltning.

En viktig utbildningspolitisk princip i Finland har alltid varit att utbildningen är avgiftsfri ända från förskoleundervisningen till de högsta examina. Lagförslaget bryter mot denna princip och öppnar upp för terminsavgifter. Lagförslaget 10 § gör det möjligt att starta ett terminsavgiftsexperiment för studerande utanför EU.

Dessutom blir det möjligt att ordna beställd utbildning vilket innebär att man säljer examina.

Internationella exempel visar att motsvarande terminsavgifter radikalt har minskat antalet utländska studerande. Andra exempel igen visar att man har blivit tvungen att utvidga terminsavgifterna också till andra studerandegrupper och att avgiftsnivån har höjts.

Experimentet med terminsavgifter leder till att utbildningen blir en produkt i stället för att man kunde fördela välfärdsökande kompetens och utbildning jämlikt. Experimentet försvårar internationaliseringen av högskolorna och ökar ojämlikheten. Dessutom innebär experimentet att dörren öppnas för en vidare tillämpning av ett system med terminsavgifter.

Vänsterförbundet anser att kommersialiseringen av examina och införandet av terminsavgifter binder upp utbildningen vid en ojämlikhetspolitik. I inget fall kan vi godkänna att principen om avgiftsfrihet överges.

På längre sikt leder den här akademiska kapitalismen till att vetenskapen i allt högre grad blir ett verktyg för konkurrens och ekonomisk tillväxt, vilket bland annat leder till en sjunkande utbildningsnivå.

Förslaget till universitetslag kan också äventyra vetenskapens, forskningens och undervisningens frihet. Vänsterförbundet ser inga grunder för att ombilda tjänsteförhållandena till arbetsförhållanden. Vi föreslår att utgångspunkten också i framtiden ska vara att universitetens personal står i tjänsteförhållande.

Lagberedningen

Universitetssamfundet har riktat skarp kritik mot förslaget till universitetslag. Samfundet upplever nu att det inte har blivit hört under lagberedningen även om man rent tekniskt har fått säga sitt.

Bristen på hörande har varit utmärkande för hur universitetslagen har behandlats i riksdagen.

All den kritik mot lagen som har förts fram i samband med hörandet av sakkunniga har negligerats mer eller mindre helt i det slutliga lagförslaget. Också grundlagsutskottet har framfört kraftiga ställningstaganden och krävt många ändringar i sina utlåtanden om förslaget till universitetslag och om undervisningsministeriets förslag till ändringsparagrafer.

Under riksdagsbehandlingen har lagförslaget närmast ändrats till de delar grundlagsutskottet har förutsatt. Men grundlagsutskottets kritiska bedömningar har inte beaktats på de punkter som inte har kategoriserats som hinder för en vanlig lagstiftningsordning.

När det gäller de offentlighetsrättsliga universiteten framförde grundlagsutskottet utöver sitt egentliga utlåtande många mycket kritiska påpekanden. När utskottet tog ställning till frågan om personalens anställningsförhållande konstaterade det att det finns skäl att bibehålla tjänsteförhållandena åtminstone när det gäller universitetets administrativa ledning samt undervisnings- och forskningspersonal.

Grundlagsutskottets anmärkningar skulle ha motiverat mera djupgående korrigeringar av lagförslaget än vad som var möjligt inom den tidtabell som stod till kulturutskottets förfogande. I betänkandet beaktas grundlagsutskottets bokstav men inte dess kritiska anda.

Utmärkande för hela beredningen av universitetslagen har varit brådska. Undervisningsminister Henna Virkkunen har beskrivit lagförslaget med ett citat av den tidigare undervisningsminister Sari Sarkomaa som "det bästa som har hänt universiteten sedan de grundades". Om så är skulle man kunna tro att också universitetssamfundet hade tagit emot lagen med jubel.

En så här stor reform borde inte köras igenom med brådska och hafs utan den borde beredas lika grundligt som man i tiden beredde sig för att byta ut de ruttnande ekbjälkarna i Oxfords universitet. Eftersom man visste att de bärande konstruktionerna skulle behöva bytas ut om 500 år planterade man ekfrön samtidigt som bygget inleddes så att de säkert skulle hinna växa till sig.

Universitetens autonomi och demokrati

Enligt Vänsterförbundets uppfattning är utvecklingen av universiteten en mångsidig och bred utmaning där många faktorer måste beaktas samtidigt i stället för att reglera en och annan särfråga.

Målet med universitetsreformen är att stärka den finländska högskoleutbildningen och forskningen. Den bästa garanten för kvalitet är ordentlig resursering och respekt för vetenskapens egna utvärderingsmekanismer. Sådana mekanismer är exempelvis kollegial utvärdering och kollegialt beslutsfattande. De finländska universiteten har med hänsyn till sina resurser klarat sig bra.

Det lagförslag som godkännts i betänkandet bygger på den felaktiga uppfattningen att man genom att öka den utomstående styrningen inom universiteten samtidigt förbättrar undervisningens och forskningens kvalitet.

Den nya universitetslagen har motiverats ibland med större möjligheter att samla in finansiering från marknaderna, ibland med att det är nödvändigt att koncentrera befogenheterna för att kunna gallra bland funktionerna. De offentligt uttalade målen har alltså varit förbryllande motstridiga. Utsikterna till bättre marknadsbaserad finansiering har grundat sig på helt felaktiga bedömningar och uppfattningar om att den ekonomiska tillväxt som har varit rådande under de senaste åren och grunden för den skulle vara hållbar. En förvaltning som bygger på ordergivning strider helt mot hela universitetsidén.

Enligt Vänsterförbundets uppfattning ger utkastet till universitetslag begreppet autonomi en smal innebörd som avviker från den rådande uppfattningen om autonomins natur. Universiteten görs till ett konkurrensinstrument för statsförvaltningen och delvis också företagen. Detta kommer särskilt klart till synes i den föreslagna chefsdominerade förvaltningsmodellen.

Utgångspunkten för lagförslaget har varit att öka universitetens autonomi. Men autonomibegreppet har begränsats till att gälla endast ekonomiska frågor medan frågan om universitetens interna demokrati har behandlats styvmoderligt. Den föreslagna chefsdominerade organisations-

strukturen inom universiteten leder i praktiken till att universitetens autonoma ställning försvagas bland annat på följande sätt:

Enligt utskottets betänkande ska den högsta makten i ett universitet utövas av dess styrelse (som bland annat väljer rektor och godkänner universitetets instruktion) och förslaget gör det möjligt att inom universitetet besluta överföra makten till utomstående aktörer inom ramen för universitetens styrelser.

Det förslag som nu ingår i betänkandet försvagar det vetenskapliga samfundets, personalens och de studerandes relativa ställning i beslutsfattandet, eftersom universitetskollegiet reduceras närmast till ett valmöte.

Förslaget i betänkandet att ge rektorn en väldigt stark ställning i konfliktsituationer i förhållande till forskarsamfundet och de studerande grundar sig på de bestämmelser som ger rektorn en position av något slags verkställande direktör för universitetet, och att styrelsemajoriteten eventuellt består av företrädare för aktörer utanför universitetet och på att rektorn inte är bunden vid något kollegialt universitetsorgans framställningar när han eller hon fattar beslut om personer som ska väljas utifrån vetenskaplig expertis.

Förslaget i betänkandet försämrar ställningen för den som utnämns till tjänster för viss tid eller tills vidare. Deras relativt oberoende ställning ändras när tjänsteförhållandena omvandlas till arbetsförhållanden och när rätten att anställa och säga upp personal koncentreras till rektorn. Förslaget i betänkandet gör det möjligt att försämma ställningen för universitetssamfundets majoritet samtidigt som deras anställningstrygghet lider.

Förslaget i betänkandet leder i värsta fall till att universiteten via nationella innovationsstrategier och motsvarande politikhandlingar binds till staten och företagen som något slags "producenter" av vetenskapstjänster. Via den statliga resultatstyrningen förmedlas företagens konkurrens på marknaden till universiteten och deras forskningsinriktningar.

Vänsterförbundet understryker betydelsen av universitetens autonomi. Syftet med autonomi,

det vill säga oberoende forskning och undervisning, kan inte förverkligas om inte universitetens inre organisation respekterar de krav på jämlikhet, offentlig debatt och beslutsfattande som följer av vetenskapsinstitutionernas natur. Det är nödvändigt att skapa en stark ställning för kollegiala förvaltningsorgan som består av universitetssamfundets medlemmar. I detta avseende öppnar förslaget för kritik. Vi anser att det förslag som utskottet har godkänt i sitt betänkande som helhet försvagar universitetens interna autonomi och att autonomi i lagförslaget avviker från det sätt på vilket man i andra lagar har definierat innehållet i autonomi.

Bildningsuniversitetets natur

Vänsterförbundet lyftar fram universitetens grundläggande uppgifter att söka och producera nya kunskaper, säkerställa en vetenskaplig grund för undervisning och borge för lärarnas vetenskapliga kompetens och för forskarutbildningen. Tanken bakom akademisk utbildning är att utveckla ett på vetenskap baserat kritiskt tänkande, lära ut akademisk bildning och förbereda de studerande för ett akademiskt yrke.

I de tidigare skedena av reformen har man gjort den bedömningen att forskarnas och vetenskapssamfundets frihet med tanke på universitetets traditionella samhällsuppdrag är en viktig del av hela universitetsväsendets grundläggande natur och att det även under ändrade förhållanden är en första rangens fråga att bibehålla och trygga den, också med hänsyn till styrningen av universitetens funktioner. Denna frihet anses vara en grundsten för skapande samt forsknings- och utbildningsetik.

I det förslag utskottet lägger fram beaktar man inte det nuvarande universitetsväsendets mångfald när man direkt binder målen till statens innovationspolitik. I verkligheten bildar universitetens olika funktioner en mångsidig helhet som täcker in grundforskning och tillämpande forskning, utvecklingsprojekt och berör såväl universitetens egna funktioner som utomstående, undervisning på många olika utbildningsnivåer (grundutbildning, fortbildning och vidareutbildning), otaliga former av expertuppdrag samt, i

anslutning till den tredje uppgiften, innovations-utnyttjande projekt, funktioner som främjar den regionala utvecklingen och rent av företagsverksamhet.

Vänsterförbundet understryker att universitetens så kallade tredje uppgift, det vill säga samspillet med det övriga samhället och samhällseffekterna av forskningsresultat och konstnärlig verksamhet, måste betraktas ur ett brett perspektiv som täcker in hela samhället. Men de två andra uppgifterna, forskning och undervisning, ses som viktigare än den tredje uppgiften.

Vänsterförbundet gör den bedömningen att den självstyrda förvaltningsmodellen och uppfattningen att universiteten ska vara ett instrument för det omkringliggande samhället och i all synnerhet för ekonomiska mål äventyrar universitetens viktigaste bildningsuppgifter, det vill säga hela tanken med bildningsuniversitet. Det finns också de som gjort bedömningen att den arbetsbörda som följer av att universiteten ska börja fiska efter utomstående finansiering tillsammans med den kraftiga inriktningen på kort-siktig beställningsforskning kan leda till att satsningarna på grundläggande forskning minskar så kraftigt att det blir allt svårare att förverkliga universitetets grundläggande uppgift.

Detaljmotivering

Lagförslag 1. Universitetslagen

3 §. Självstyrelse. Vi föreslår att paragrafens 1 mom. ändras så att syftet med självstyrelse klart sägs ut och att en passus om forskningens frihet infogas. Bestämmelsen får följande lydelse: "Universiteten har självstyrelse genom vilken konstens, vetenskapens och den högsta undervisningens samt forskningens frihet tryggas. Självstyrelsen ska innefatta rätten att fatta beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen. Till självstyrelsen hör också den interna självstyrelsen, med vilket avses universitetspersonalens rätt till demokratiskt beslutsfattande i ärenden som gäller den interna förvaltningen."

10 §. Avgift för utbildningsprogram. Vi föreslår att hela paragrafen stryks ur lagen. Vårt för-

slag innebär samtidigt att paragrafnumreringen härifrån framåt ändras.

I den utformning som utskottet har godkänt paragrafen föreslås ett försök med terminsavgifter som för universitetens del ska gälla magisterprogram. Försöket kan enligt universitetsprövning omfatta alla program på främmande språk när den studerande rekryteras också från länder utanför EU och ESS. Det föreslås att det i avtal mellan undervisningsministeriet och universiteten på framställning av universiteten ska överenskommas om vilka utbildningsprogram avgifter får tas ut för. Bestämmelser om detta ska kunna utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet.

Vänsterförbundet motsätter sig en avgiftsbeläggning av universitetsutbildningen. Enligt vår uppfattning innebär förslaget med försök med terminsavgifter ett första steg mot att ta i bruk terminsavgifter för alla.

Enligt vår uppfattning är förslaget problematiskt av följande skäl:

Avgiftsbeläggningen ändrar förhållandet mellan lärare och studerande till ett förhållande mellan en serviceproducent och en konsument. Detta är skadligt för det nödvändiga förtroendet mellan lärare och studerande.

Universitetsundervisningen och bedömningen av prestationer måste vara absolut jämlik. En situation där en del av en undervisningsgrupp är betalande kunder medan andra inte är det hotar det jämlika bemötandet.

Försöket kan locka universitet att utveckla potentiella avgiftsbelagda magistersprogram också i lägen där en sådan verksamhet stjälar resurser från forskning och forskningsbaserad undervisning. Risken är särskilt stor inom humaniora, där det är svårt att få fram utomstående finansiering.

Försöket med avgifter motiveras med att det ger högskolorna en möjlighet att reagera snabbt och flexibelt på ändringar på den internationella utbildningsmarknaden. Men denna motivering står nästan direkt i strid med universitetens grundläggande uppgift. Forskning och forskningsbaserad undervisning är inte ett snabbt arbete och inriktningarna kan inte läggas om på ett

särskilt flexibelt sätt. Universiteten kan vara internationella bara om detta grundar sig på internationellt forskningsarbete och rörlighet bland forskare, lärare och studerande. Syftet med internationalism ska inte vara att tillfredsställa de internationella utbildningsmarknadernas behov.

Försöket förpliktar högskolorna att samla in och tillställa undervisningsministeriet material för uppföljning. Detta lägger ytterligare sten på undervisningspersonalens arbetsbörda. Det rör sig om en uppgift som inte på något sätt hänger samman med universitetets egentliga uppdrag. Dessutom strider det mot strävan att befästa högskolornas autonomi.

Utöver det som har sagts ovan kan man dessutom konstatera att avgiftsförsöket, där man uppbär en avgift av studerande utanför EU/EES-området, är protektionistiskt och orättvist särskilt gentemot studerande från fattiga länder eller fattiga studerande från rika länder.

13 § (14 §). Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet. Strykning av 2 mom. 7 och 8 punkten. Vänsterförbundet anser att det är universitetskollegiet som ska ha i uppgift att välja rektor. Vi föreslår därför att 13 § (14 §) 2 mom. 7 punkten stryks i denna paragraf och överförs till 22 § 4 mom. som en ny 9 punkt, vilket innebär att uppgifterna att välja rektor överförs till universitetskollegiet.

Vänsterförbundet anser att beslut om universitetets instruktion ska fattas av universitetskollegiet. Vi föreslår därför att 13 § (14 §) 8 punkten stryks i lagen och att bestämmelsen om vem som beslutar om instruktionen överförs till 22 § 4 mom. som en ny 10 punkt.

14 § (15 §). Sammansättningen av styrelsen för ett offentligrättsligt universitet. 14 § 1 mom. Vi föreslår att bestämmelsen ändras så att det i styrelsen för ett offentligrättsligt universitet finns minst 7 och högst 15 medlemmar i enlighet med vad universitetskollegiet bestämmer. I vårt förslag garanterar bestämmelsen en trepartsrepresentation i styrelsen bättre än i utskottets förslag om minst 6 och högst 14 medlemmar i styrelsen.

14 § 4 mom. Vi föreslår att 2 mom., som har ändrats till följd av grundlagsutskottets utlåtande, ändras så att formuleringen bättre tryggar universitetets självstyrelse. Bestämmelsen får då följande lydelse: "Minst två (2) och högst 40 procent av medlemmarna i styrelsen kan vara andra personer än de som avses i 2 mom. De ska företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde. Varje styrelsemedlem har en personlig suppleant som väljs i samma ordning som den ordinarie medlemmen."

14 § 7 mom. Vårt förslag till 4 mom. garanterar utomstående ett minimum om två styrelseplatser. Vi anser att styrelsens ordförande bör vara en som representerar de utomstående grupperna. Vi föreslår därför att momentet ändras på följande sätt: "Styrelsen utser en av de medlemmar som avses i 4 mom. till ordförande."

15 § (16 §). Mandattid för styrelsen för ett offentligrättsligt universitet samt styrelsemedlems avgång och entledigande. 15 § 3 mom. I betänkandet har man stannat för en lösning där entledigande av en styrelsemedlem är beroende av styrelsens egen framställning. Vi vill att universitetskollegiet ska kunna fatta beslut om entledigande utan framställning från styrelsen. Vi föreslår därför följande formulering: "(Utesl.) Beslut om entledigande av en styrelsemedlem fattas av universitetskollegiet, om två tredjedelar (2/3) av medlemmar understöder beslutet. Beslutet ska iakttas trots ändringssökande om inte besvärmyndigheten beslutar något annat."

16 § (17 §). Rektorerna för ett offentligrättsligt universitet. 16 §:n 2 mom. Förslaget om hur universitetens förvaltning ska ordnas innebär en stark koncentration av beslutsmakten till rektor. Det är uppenbart att man haft det privata näringslivet som förebild i detta avseende. I vetenskapssamfundet är utvärderingen av vetenskaplig kompetens en väsentlig del av det kollegiala beslutsfattandet. Därför borde kanslerns eller rektorns beslut vid val av den vetenskapliga personalen basera sig på en framställning från universitetets behöriga kollegiala expertorgan.

Vi föreslår därför att 16 § (17 §) 2 mom. får en ny 7 punkt: "Vid val av personal på basis av vetenskaplig kompetens ska kansler eller rektor fatta sitt beslut på framställning av ett behörigt kollegialt expertorgan vid universitetet. Bestämmelser om detta organ finns i det offentligrättsliga universitetets instruktion."

17 § (18 §). Val av rektor för ett offentligrättsligt universitet. 17 § 1 mom. Med avvikelse från propositionen föreslår vi att rektorn och eventuella prorektorer ska väljas av universitetskollegiet och inte av styrelsen. Vårt förslag till bestämmelsen lyder: "Universitetskollegiet för ett offentligrättsligt universitet utser rektor och eventuella prorektorer för högst fem år i sänder. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen och ha den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta rektorns uppgifter och i praktiken visa god ledarförmåga. Av den som väljs till rektor för Bildkonstakademin, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan krävs dock inte rektorsexamen."

17 § (nytt) 2 mom. Vi föreslår att det ska vara möjligt för universitetskollegiet att på goda grunder avskeda rektorn. Vårt förslag till nytt 2 mom. lyder som följer: "Universitetskollegiet för ett offentligrättsligt universitet kan på goda grunder avskeda rektorn eller prorektorerna."

21 § (22 §). Ett offentligrättsligt universitets universitetskollegium. 21 § 1 mom. Vi föreslår att det föreskrivs att universitetskollegiet är universitetets högsta beslutsfattande organ. I sin ändrade form föreslås 1 mom. lyda på följande sätt: "Ett offentligrättsligt universitets högsta beslutandeorgan är universitetskollegiet, vars medlemstal fastställs i universitetets instruktion."

21 § 4 mom. Vi föreslår att universitetskollegiet skulle fatta beslut om att entlediga en styrelsemedlem utan framställning om detta från styrelsen (ändring av 4 punkten).

Med avvikelse från propositionen föreslår vi att rektor eller rektorerna väljs av universitetskollegiet som också fastställer arbetsfördelningen mellan dem samt fattar beslut om avskedande

(Ny 9 punkt). Universitetskollegiet ska också godkänna universitetets instruktion och motsvarande allmänna bestämmelser om konstituering samt fatta beslut om universitetets funktionella struktur (ny 10 punkt).

23 § (24 §). Stiftelseuniversitetens organ. 1 mom. Med avvikelse från utskottets förslag föreslår vi att rektorn väljs av ett kollegialt förvaltningsorgan och inte av styrelsen, såsom det föreslås i betänkandet. Den punkt som reglerar rektorsvalet föreslår vi att ska bli ny 6 punkt i 25 § (26 §). Vi föreslår därför att momentets sista mening stryks varvid 1 mom. får följande lydelse: "Styrelsen för ett stiftelseuniversitet har till uppgift att besluta om universitetets strategi, frågor som gäller universitetets verksamhet och ekonomi och andra planer av större betydelse. Dessutom ska styrelsen välja rektor, som skall leda universitetets verksamhet. (Utesl.)"

3 mom. Vi föreslår att bestämmelsen ändras så att av styrelsepresidiet i ett stiftelseuniversitet endast ordföranden förutsätts stå utanför universitetssamfundet medan vice ordförandena kunde ha sin förankring i universitetssamfundet. Vi föreslår därför följande lydelse: "Styrelsen väljer inom sig en ordförande, och den ska inte vara en person som avses i 15 § 2 mom."

24 (25) §. Stiftelseuniversitetets rektor. Vi föreslår att 1 mom. 6 punkten ändras till att kanslers och rektors beslut om att anställa personal som ska ha vetenskaplig sakkunskap kopplas ihop med ett förslag från det behöriga kollegiala sakkunnigorganet för universitetssamfundet. Vårt förslag till 6) är: "Besluta om anställning och uppsägning av personal, dock så att kansler eller rektor ska fatta beslutet vid anställning av personal på grundval av vetenskaplig sakkunskap på förslag från det behöriga kollegiala sakkunnigorganet vid universitet."

25 (26) §. Stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan. Det handlar om uppgifterna för ett kollegialt förvaltningsorgan vid stiftelseuniversiteten.

Vi föreslår en ny 6 punkt till 25 (26) § 1 mom. Den föreskriver om överföring av valet av rektor för ett stiftelseuniversitet på det kollegiala förvaltningsorganet. I betänkandet är det universitetsstyrelsen som väljer rektor. Vi föreslår en ny 6 punkt: "Välja rektor eller rektorer och bestämma om arbetsfördelningen mellan dem samt avskeda rektor eller rektorerna om det finns ett motiverat skäl till det".

Vidare föreslår vi en ny 7 punkt i paragrafen. Den föreskriver att instruktionen för stiftelseuniversitetet ska godkännas av det kollegiala förvaltningsorganet. Vår nya 7 punkt lyder: "godkänna instruktionerna och andra liknande bestämmelser om den allmänna organiseringen och besluta om universitetets verksamhetsstruktur."

2 mom. Vi föreslår ett nytt 2 mom. som säger att bestämmelserna om val av rektor i 17 § som gäller universitetskollegiet vid offentlighetsrättsliga universitet och i tillämpliga delar 21 § om universitetskollegiets uppgifter i övrigt tillämpas på kollegiala förvaltningsorgan. (Referenser till 18 och 22 § i betänkandet).

3 mom. Vi föreslår en ändring i början av momentet. Vi vill stryka den övre gränsen (50) för antalet medlemmar i det kollegiala förvaltningsorganet. Momentet får följande lydelse: "Antalet medlemmar i det kollegiala förvaltningsorganet fastställs i instruktionen för universitetet och där ska endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. vara företrädade. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet. Medlemmarna i förvaltningsorganet ska utses av respektive grupp i universitetssamfundet."

31 §. *Universitetets personal.* Vi föreslår att paragrafen får följande lydelse: "Vid universitetet finns professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. Bestämmelser om behörighetsvillkor och anställningsregler ska utfärdas genom förordning av statsrådet."

32 §. *Personalens anställningsförhållande.* Vi föreslår att anställningsförhållandena som regel ska vara tjänsteförhållanden. Paragrafen lyder då: "De anställda vid universitetet står i tjänsteförhållande. Av särskilda skäl kan de anställda stå i arbetsavtalsförhållande, om det inte ingår i deras uppgifter att besluta om antagning av studerande, bedöma studieprestationer, utfärda examensbevis eller fatta beslut i disciplinärenden."

38 §. *Mottagande av studieplats. 2 mom.* Vi föreslår en ny bestämmelse för att studenterna inte ska gå miste om sin studieplats automatiskt: "... Om den som har antagits som studerande inte lämnar detta meddelande inom utsatt tid, går studieplatsen förlorad." Bestämmelsen kunde lindras en aning till exempel i slutet "går studieplatsen förlorad, om han eller hon inte lägger fram ett godtagbart skäl för frånvaron inom tre (3) månader efter fristen." Hela momentet lyder alltså: "Den som har antagits som studerande ska inom den tid som anges i universitetets antagningsmeddelande meddela universitetet att han eller hon tar emot studieplatsen. Om den som har antagits som studerande inte lämnar detta meddelande inom utsatt tid, går studieplatsen förlorad, om han eller hon inte lägger fram ett godtagbart skäl för frånvaron inom tre (3) månader efter den utsatta tiden. Den som har antagits till fler än en utbildning som leder till högskoleexamen vid universitet och yrkeshögskolor, ska lämna meddelande endast till den utbildning där han eller hon tar emot studieplatsen. Universitetet ska utan dröjsmål göra en anteckning i universitetens register över sökande och studierätt om att studieplatsen har tagits emot."

37 § (38 §). *Studierätt. 3 mom.* Vi vill att sjukskrivning inte ska räknas in i tiden för att avlägga universitetsstudier. Momentet får då följande lydelse: "I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller skyldigheten att försvara landet eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet eller sjukskrivning. I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte an-

nan frånvaro på högst fyra terminer under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 36 §."

48 §. *Målsättning. 2 mom.* Bestämmelsen om att undervisningsministeriet har rätt att bestämma om de kvantitativa och kvalitativa målen vid meningsskiljaktigheter kan kränka universitetets självstyrelse. Därför föreslår vi att 44 § (45 §) 2 mom. stryks.

49 §. *Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen. 2 mom.* Vi föreslår att bestämmelsen om universitetsindex öppnas. Det är befogat eftersom indexjusteringarna kommer att göras mycket sällan och merparten av universitetens kostnader är personalutgifter. Vi föreslår följande lydelse: "Det i 1 mom. avsedda anslag i

budgeten som anvisats för universiteten föregående år höjs med undantag av poster av engångsnatur så att det motsvarar den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. Universitetsindexet består av förändringen i det allmänna förtjänstnivåindexet med 64 procents viktning, förändringen i konsumentindexet med 21 procents viktning och förändringen i partiprisindexet med 15 procents viktning."

Förslag

Följaktligen föreslår jag

att lagförslagen 2—6 i betänkandet godkänns i enlighet med betänkandet och att lagförslagen 1 godkänns med ändringar (Reservationens ändringsförslag).

1.

Universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 och 2 §
(Som i KuUB)

3 §

Självstyrelse

Universiteten har självstyrelse genom vilken konstens, vetenskapens och den högsta undervisningens samt forskningens frihet tryggas. Självstyrelsen ska innefatta rätten att fatta beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen. *Till självstyrelsen hör också den interna självstyrelsen, med vilket avses universitetspersonalens rätt till demokratiskt beslutsfattande i ärenden som gäller den interna förvaltningen.*

(2 mom. som 3 § 2 mom. i KuUB)

4—9 §
(Som i KuUB)

10 §
(*Utesl.*)

10—12 §
(Som 11—13 § i KuUB)

13 § (KuUB 14) §

Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet

(1 mom. *utesl.*)

Styrelsen har till uppgift att

(1—6 punkten som 1—6 punkten i 14 §
2 mom. i KuUB)

(7 och 8 punkten *utesl.*)

(7—9 punkten som 14 § 2 mom. 8—10 punkten i KuUB)

(2 mom. som 14 § 3 mom. i KuUB)

14 § (KuUB 15 §)

Sammansättningen av styrelsen för ett offentligrättsligt universitet

Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet har *minst 7 och högst 15 medlemmar*. Universitetskollegiet bestämmer antalet styrelsemedlemmar.

(2—3 mom. såsom 15 § 2—3 mom. i KuUB)

Minst två (2) och högst 40 procent av medlemmarna i styrelsen kan vara andra personer än de som avses i 2 mom. De ska företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde. *Varje styrelsemedlem har en personlig suppleant som väljs i samma ordning som den ordinarie medlemmen.*

(5—6 mom. som 15 § 5—6 mom. i KuUB)

Styrelsen utser en av de medlemmar som avses i 4 mom. till ordförande. (Utesl.)

15 § (KuUB 16 §)

Mandattid för styrelsen för ett offentligrättsligt universitet samt styrelsemedlems avgång och entledigande

(1 och 2 mom. som 16 § 1 och 2 mom. i KuUB)

(Utesl.) Beslut om entledigande av en styrelsemedlem fattas av universitetskollegiet, om två tredjedelar (2/3) av medlemmar understöder beslutet. Beslutet ska iakttas trots ändringssökande om inte besvärsmyndigheten beslutar något annat.

16 § (KuUB 17 §)

Rektorerna för ett offentligrättsligt universitet

(1 mom. som 17 § 1 mom. i KuUB)

Rektorn har till uppgift att

(1—6 punkten som 1—6 punkten i 17 § 2 mom. i KuUB)

7) Vid val av personal på basis av vetenskaplig kompetens ska kansler eller rektor fatta sitt beslut på framställning av ett behörigt kollegialt expertorgan vid universitetet. Bestämmelser

om detta organ finns i det offentligrättsliga universitetets instruktion. (Nytt)

(3 och 4 mom. som i KuUB)

17 § (KuUB 18 §)

Val av rektor för ett offentligrättsligt universitet

Universitetskollegiet för ett offentligrättsligt universitet utser rektor och eventuella prorektorer för högst fem år i sänder. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen och ha den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta rektorns uppgifter och i praktiken visa god ledarförmåga. Av den som väljs till rektor för Bildkonstakademin, Sibelius-Akademin och Teaterhögskolan krävs dock inte rektorsexamen.

Universitetskollegiet för ett offentligrättsligt universitet kan på goda grunder avskeda rektor eller prorektorerna. (Nytt 2 mom.)

18—20 § (KuUB 19—21 §)

(Som 19—21 § i KuUB)

21 § (KuUB 22 §)

Ett offentligrättsligt universitets universitetskollegium

Ett offentligrättsligt universitets högsta beslutandeorgan är universitetskollegiet, vars medlemstal fastställs i universitetets instruktion.

(2 och 3 mom. som 22 § 2 och 3 mom. i KuUB)

Universitetskollegiet har till uppgift att

(1—3 punkten som 22 § 3 mom. 1—3 punkten i KuUB)

4) entlediga en styrelsemedlem från sitt uppdrag (utesl.)

(5—8 punkten som 23 § 3 mom. 5—8 punkten i KuUB)

9) välja rektor eller rektorer och besluta om arbetsfördelningen mellan dem samt avskeda rektor eller rektorerna när grundad anledning till det föreligger, samt (Ny)

10) godkänna instruktionen och andra bestämmelser om den allmänna konstitueringen

samt fatta beslut om universitetets funktionella struktur. (Ny)

23 § (KuUB 24 §)

Stiftelseuniversitetens organ

Styrelsen för ett stiftelseuniversitet har till uppgift att besluta om universitetets strategi, frågor som gäller universitetets verksamhet och ekonomi och andra planer av större betydelse. *(Utesl.)*

(2 mom. som 24 § 2 mom. i KuUB)

Universitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan utnämner medlemmarna av stiftelseuniversitetets styrelse efter att ha hört universitetets grundare. Tre av medlemmarna ska utses bland de personer som grundarna, med undantag av finska staten, ställt upp som kandidater i enlighet med stiftelsens stadgar. Dessa kandidater ska vara minst två gånger fler än antalet platser som ska fyllas. Styrelsen väljer inom sig ordförande och vice ordförande, och de ska inte vara personer som avses i 15 § 2 mom. Styrelsen väljer inom sig en ordförande, och *den* ska inte vara *en person* som avses i 15 § 2 mom.

24 (KuUB 25) §

Stiftelseuniversitets rektor

Rektorn för ett stiftelseuniversitet har till uppgift att

1—5 punkten som 25 § 1 mom. 1—5 punkten i KuUB

6) besluta om anställning och uppsägning av personal, *dock så att kansler eller rektor ska fatta beslutet vid anställning av personal på grundval av vetenskaplig sakkunskap på förslag från det behöriga kollegiala sakkunnigorganet vid universitet.*

(2—4 mom. som 25 § 2—4 mom. i KuUB)

25 (KuUB 26) §

Stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan

Om inte stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan har överfört upp-

giften till ett organ som avses i 27 § 2 mom., har det till uppgift att

(1—5 punkten som 26 § 1 mom. 1—5 punkten i KuUB)

6) *välja rektor eller rektorer och bestämma om arbetsfördelningen mellan dem samt avskeda rektor eller rektorerna om det finns ett motiverat skäl till det eller (Ny)*

7) *godkänna instruktionerna och andra liknande bestämmelser om den allmänna organisationen och besluta om universitetets verksamhetsstruktur. (Ny)*

På bestämmelserna om val av rektor i 17 § som gäller universitetskollegiet vid offentlig-rättsliga universitet och i tillämpliga delar 21 § om universitetskollegiets uppgifter i övrigt tillämpas på kollegiala förvaltningsorgan.

Antalet medlemmar i det kollegiala förvaltningsorganet fastställs i instruktionen för universitetet och där ska endast de grupper i universitetssamfundet som nämns i 15 § 2 mom. vara företrädare. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i förvaltningsorganet. Medlemmarna i förvaltningsorganet ska utses av respektive grupp i universitetssamfundet.

(4 mom. som 26 § 3 mom. i KuUB)

26—29 §

(Som 27—30 § i KuUB)

30 (KuUB 31) §

Universitetets personal

Vid universitetet finns professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. *Bestämmelser om behörighetsvillkor och anställningsregler ska utfärdas genom förordning av statsrådet.*

31 (KuUB 32) §

Personalens anställningsförhållande

De anställda vid universitetet *står i tjänsteförhållande. Av särskilda skäl kan de anställda stå i arbetsavtalsförhållande, om det inte ingår i deras uppgifter att besluta om antagning av stude-*

rande, bedöma studieprestationer, utfärda examensbevis eller fatta beslut i disciplinärenden.

(2 och 3 mom. som 32 § 2 och 3 mom. i KuUB)

32—36 (KuUB 33—37) §
(Som 33—37 § i KuUB)

37 (KuUB 38 §)

Mottagande av studieplats

(1 mom. som 38 § 1 mom. i KuUB)

Den som har antagits som studerande ska inom den tid som anges i universitetets antagningsmeddelande meddela universitetet att han eller hon tar emot studieplatsen. Om den som har antagits som studerande inte lämnar detta meddelande inom utsatt tid, går studieplatsen förlorad, *om han eller hon inte lägger fram ett godtagbart skäl för frånvaron inom tre (3) månader efter den utsatta tiden.* Den som har antagits till fler än en utbildning som leder till högskoleexamen vid universitet och yrkeshögskolor, ska lämna meddelande endast till den utbildning där han eller hon tar emot studieplatsen. Universitetet ska utan dröjsmål göra en anteckning i universitetens register över sökande och studierätt om att studieplatsen har tagits emot.

38 och 39 §
(Som 39 och 40 § i KuUB)

40 (KuUB 41)§

Studierätt

(1 och 2 mom. som 41 § 1 och 2 mom. i KuUB)

I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller skyldigheten att försvara landet eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet *eller sjukskrivning.* I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte annan frånvaro på högst fyra terminer under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 36 §.

(4 mom. som 41 § 4 mom. i KuUB)

41—46 §
(Som 42—47 § i KuUB)

47 (KuUB 48) §
(1 mom. som 48 § i KuUB)
(2 mom. *utesl.*)

48 (KuUB 49) §

Grunderna för fastställande av den statliga finansieringen

(1 mom. som 49 § 1 mom. i KuUB)

Det i 1 mom. avsedda anslag i budgeten som anvisats för universiteten föregående år höjs med undantag av poster av engångsnatur så att det motsvarar den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. *Universitetsindexet består av förändringen i det allmänna förtjänstnivåindexet med 64 procents viktning, förändringen i konsumentindexet med 21 procents viktning och förändringen i partiprisindexet med 15 procents viktning.*

(3—6 mom. som 49 § 3—6 mom. i KuUB)

49—92 §
(Som 50—93 § i KuUB)

Helsingfors den 10 juni 2009

Paavo Arhinmäki /vänst

RESERVATION 3

Motivering

Revideringen av lagstiftningen om universitet behövs. Utvecklingen av universiteten måste ske så att man tryggar ett brett universitetsnät som täcker hela landet och en stark autonomi för universiteten. Universiteten ska också vara jämbördiga när det gäller verksamhetsresurser och anställningsvillkoren för personalen. Om universiteten inte längre har ställningen av räkenskapsverk får de också mycket större frihet. Det är bra att kulturutskottet i sitt betänkande understryker att universiteten bör vara dynamiska och även i framtiden utgöra grunden för den nationella bildningen.

De största missförhållandena i regeringens lagförslag har att göra med den undergrävda autonomin och säkerställande av personalens ställning.

Propositionen överför i praktiken beslutsmakten till kretsar som står utanför universitetet. Kulturutskottet beaktade under behandlingen grundlagsutskottets ställningstagande när det gällde universitetens autonomi. Men grundlagsutskottet befattade sig inte med antalet medlemmar i styrelsen. Det måste vara möjligt att ha fler än 16 medlemmar i styrelsen. Universitetspersonalen måste vara bättre företräd i styrelsen och därför måste också kategorin övrig personal särskiljas till en egen grupp. Lagförslaget tar inte heller ställning till en sammansättning med ett udda antal medlemmar. Det är också nödvändigt att styrelsemedlemmarna har personliga suppleanter som kan företräda respektive grupp i styrelsen när den ordinarie medlemmen har förhinder.

Det bör säkerställas att universitetets representanter är i majoritet både i styrelsen och i kollegierna. Endast på detta sätt kan universitetens autonomi tryggas. Universitetens kollegier bör få en mera framskjuten position. I lagförslaget sägs det att kollegiet kan ha högst 50 medlemmar. Eftersom universiteten är så olika är det viktigt att de själva kan påverka kollegiets stor-

lek. Jag föreslår att det i lagen föreskrivs att kollegiet ska ha minst 30 men högst 100 medlemmar och att medlemmarna ska ha personliga suppleanter. Den nya lagen föreskriver inte entydigt om valet av universitetskollegier. I lagen bör nämnas att kollegiets medlemmar väljs med proportionella val, förutom studentmedlemmarna, som utses av studentkåren. Enligt lagförslaget fastställer kollegiet valet av de styrelsemedlemmar som utses av de olika grupperna i universitetssamfundet. Denna punkt i momentet måste strykas eftersom kollegiet bör vara bundet vid det val som grupperna gör. Eftersom universiteten är olika och olika stora måste de också ha möjligheter till större kollegier.

Bland uppgifterna för en rektor för ett offentligt universitet bör nämnas ansvaret för att universitetets strategi förverkligas. Beslut om strategin fattas av universitetets styrelse och det är viktigt att det explicit nämns att det är rektorns uppgift att se till att den förverkligas.

I framtiden bör det genom förordning av statsrådet föreskrivas om behörighetsvillkor för och val av universitetets personal. Praxis med instruktioner kan leda till splittrade och divergerande rekryteringsförfaranden. Lagförslaget fastställer att universitetspersonalens anställningsförhållanden är arbetsförhållanden. Det finns ändå skäl att bibehålla tjänsteförhållanden i sådana uppdrag som innebär utövande av offentlig makt. Själva undervisningsuppdraget är i många avseenden utövande av offentlig makt och därför bör anställningsförhållandet fortsättningsvis ha formen av tjänsteförhållande. Enligt grundlagsutskottets uppfattning (GrUU 11/2009 rd) är beslut om antagande av studerande, bedömning av studieprestationer, utfärdande av ett examensbevis och utövande av disciplin sådana uppgifter och den beslutsrätt och det ansvar som är förknippat med uppgifterna talar för att anställningsförhållandet borde vara ett tjänsteförhållande, åtminstone när det gäller personalen i

universitetens ledning samt i undervisnings- och forskningsarbete.

I början av reformeringsarbetet lovade man universitetets personal att deras anställningsvillkor under övergångsperioden skulle bibehållas minst på samma nivå som vid övergångstidpunkten och att detta skulle föreskrivas i lag. Löftet får inte brytas. Det är nödvändigt att i lagen om införande av universitetslagen närmare föreskriva om personalens rättigheter under övergångsskedet. I ikraftträdandelagen bör skrivas ut att för universitetens personal tillämpas de tjänste- och kollektivavtalsbestämmelser som gällde den 1 oktober 2010 till dess att parterna genom tjänste- och kollektivavtalsförhandlingar kommer överens om nya avtal. I praktiken är detta det enda tillfredsställande sättet att säkerställa personalens ställning under övergångsperioden. I lagen bör också skrivas in att den som är behörig för undervisnings- och forskningsuppgifter när lagen träder i kraft bibehåller sin behörighet.

Lagförslaget innebär en helt onödig utvidgning av arbetsavtalslagens grunder för visstidsanställningar. Redan nu arbetar över hälften av universitetens personal i anställningsförhållanden för viss tid där omotiverad länkning av anställningar hör till vardagen. Rätten att göra så ska inte längre utvidgas i lag utan tvärtom bör man föreskriva att arbetsgivaren i första hand ska erbjuda sina visstidsanställda nya arbetsförhållanden.

Jag stöder också de ändringsförslag som kulturutskottet kommer med i sitt betänkande.

Förslag

Med stöd av det som anförs ovan föreslår jag

att lagförslagen godkänns enligt utskottets betänkande men

14, 15, 17, 18, 22, 31 och 32 § i lagförslag 1 med ändringar och

6 och 10 § i lagförslag 2 med följande ändringar (Reservationens ändringsförslag).

Lagförslag 1

14 §

Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet

(1 mom. som i KuUB)

Styrelsen har till uppgift att

(1—6 punkten som i KuUB)

7 punkten utesl.

(8—10 punkten som i KuUB)

(3 mom. som i KuUB)

15 §

Sammansättningen av styrelsen för ett offentligrättsligt universitet

Styrelsen för ett offentligrättsligt universitet har minst 8 och högst 16 medlemmar med personliga suppleanter. Universitetskollegiet bestämmer antalet styrelsemedlemmar.

I styrelsen ska följande grupper i universitetssamfundet vara företrädade:

1) universitetets professorer,

2) övriga lärare och forskare (*utesl.*),

3) övrig personal, samt

4) de studerande.

Majoriteten av medlemmarna i styrelsen ska höra till de grupper som avses i 2 mom. Antalet medlemmar från varje grupp får vara högst hälften av det totala antal styrelsemedlemmar som väljs ur de grupper som avses i 2 mom. Universitetskollegiet beslutar om antalet personer i de olika grupperna.

Minst en tredjedel av medlemmarna i styrelsen ska vara andra personer än de som avses i 2 mom. och företräda mångsidig sakkunskap i samhällsliv och de vetenskaper eller konstarter som hör till universitetets verksamhetsområde.

(5—7 mom. som i KuUB)

17 §

Rektorerna för ett offentligrättsligt universitet

(1 mom. som i KuUB)

Rektorn har till uppgift att

1) leda universitets verksamhet, *genomföra den strategi som fastställts för universitetet* och besluta om sådana ärenden som gäller universitetet och i fråga om vilka det inte har föreskrivits eller bestämts att de ska skötas av något annat organ.

(2—6 punkten som i KuUB)

(3—4 mom. som i KuUB)

18 §

Val av rektor för ett offentligrättsligt universitet

Kollegiet för ett offentligrättsligt universitet utser rektor för högst fem år i sänder. Den som väljs till rektor ska ha avlagt doktorsexamen och ha den förmåga och yrkesskicklighet som behövs för att sköta rektorns uppgifter och i praktiken visad god ledarförmåga. Av den som väljs till rektor för Bildkonstakademin, Sibelius-Akademien och Teaterhögskolan krävs dock inte doktorsexamen.

22 §

Ett offentligrättsligt universitets universitetskollegium

Ett offentligrättsligt universitet har ett universitetskollegium med *minst 30 och högst 100* medlemmar, vilka alla har en personlig suppleant.

I universitetskollegiet *ska* de grupper i universitetssamfundet som avses i 15 § 2 mom. vara företrädare. Antalet medlemmar från varje grupp ska vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i universitetskollegiet. *Medlemmarna i universitetskollegiet väljs bland universitetssamfundets grupper genom proportionella val med undantag för de studerande som utses av studentkåren.* I en instruktion bestäms det om antalet medlemmar i universitetskollegiet, om dess mandattid och om antalet personer i de grupper som avses i 15 § 2 mom.

(3 mom. som i KuUB)

Universitetskollegiet har till uppgift att:

(1 och 2 punkten som i KuUB)

3) *välja rektor eller rektorer och besluta om arbetsfördelningen mellan dem samt avsätta rektor om det med hänsyn till uppgiftens natur finns allvarlig och grundad anledning,*

4) entlediga en styrelsemedlem från sitt uppdrag på styrelsens framställan,

(5—8 punkten som i KuUB)

31 (28) §

Universitetets personal

Vid universitetet finns professorer och annan undervisnings- och forskningspersonal samt personal för skötsel av övriga uppgifter. Närmare bestämmelser om behörighetsvillkor för personalen och tillsättningsförfarandet meddelas i en instruktion

32 §

Personalens anställningsförhållande

De anställda vid universitetet står i arbetsavtalsförhållande *eller tjänsteförhållande.*

(2 och 3 mom. som i KuUB)

Trots det som föreskrivs i 12 § i arbetsavtalslagen om skadeståndsskyldighet har en anställd i arbetsavtalsförhållande rätt att välja att förhållandet ska fortsätta utan avbrott om uppsägningen eller hävningen av anställningsförhållandet enligt ett laga kraft vunnet beslut har skett utan lagliga uppsägnings- eller hävningsgrunder.

Om arbetsgivaren behöver fler anställda för uppgifter som lämpar sig för dess deltidsanställda, ska arbetsgivaren erbjuda dem arbete i enlighet med 2 kap. 5 § i arbetsavtalslagen.

Lagförslag 2

6 §

Universitetens organisering som offentligrättsliga inrättningar

(1 mom. som i KuUB)

Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligrättsligt universitet bestämmer antalet medlemmar i universitetets universitetskollegium som avses i 22 § i den nya universitetslagen fram till det att en instruktion för det nya universitetet har fastställts. Styrelsen för ett gammalt universitet som övergår till att verka som ett offentligrättsligt universitet väljer det nya universitetets första universitetskollegium med iakttagande av vad som föreskrivs i 22 § 1 mom. i den nya universitetslagen. (*Utesl.*) Universitetskollegiet väljer de medlemmar som avses i 15 § 2 mom. i den nya universitetslagen till det nya universitetets första styrelse i samma förhållande som de är företrädare i det gamla universitetets styrelse.

(3—5 mom. som i KuUB)

10 §

Ändringen av personalens anställningsform

(1 och 2 mom. som i KuUB)

De av statens tjänste- och arbetskollektivavtal som är i kraft den 1 oktober 2010 iakttas som allmänt bindande fram till dess att parterna genom tjänste- och kollektivavtalsförhandlingar har ingått det första avtalet.

(4 mom. som 3 mom. i KuUB)

Den som när denna lag träder i kraft är behörig för en undervisnings- eller forskningsuppgift är fortsättningsvis behörig för motsvarande uppgift.

De statens allmänna tjänste- och kollektivavtal som ingåtts på finansministerienivå och de preciserande tjänste- och kollektivavtal för universiteten som ingåtts på undervisningsministerienivå är i kraft till dess att något annat avtalas med berörda fackorganisationer.

Helsingfors den 10 juni 2009

Leena Rauhala /kd

